

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Vladimíra Račáková

Metodika vyšetřování vražd

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: prof. JUDr. Jan Musil, CSc.

Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): [20. 06. 2022]

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou prací vypracoval/a samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 125 429 znaků včetně mezer.

Vladimíra Račáková

Ve Větrní dne 20. 06. 2022

Poděkování

Chtěla bych poděkovat mé rodině, která mi již od začátku školy hodně pomáhala v každém okamžiku. Prožívali se mnou zápisy zkoušek a předmětů, byli mi velkou oporou při zkouškovém období a vždy věřili, že vše zvládnou, a vydrželi to až do samotného konce. Dále bych chtěla poděkovat vedoucímu mé práce panu prof. JUDr. Janu Musilovi, CSc., který byl ochotný a hlavně velice trpělivý i přes mou zdlouhavou spolupráci.

Také chci poděkovat paní kpt. Mgr. Renatě Mikové, která si udělala čas a odpověděla na mé otázky a obohatila tak mou práci.

OBSAH

ÚVOD	1
1. POJEM A FUNKCE METODIKY VYŠETŘOVÁNÍ.....	3
2. STRUČNÁ CHARAKTERISTIKA PRÁVNÍ ÚPRAVY TRESTNÝCH	4
2.1. VRAŽDA	4
2.2. ZABITÍ.....	5
2.3. VRAŽDA NOVOROZENÉHO DÍTĚTE MATKOU.....	5
2.4. USMRCENÍ Z NEDBALOSTI.....	6
2.5. ÚČAST NA SEBEVRAŽDĚ	7
3. KRIMINALISTICKÁ CHARAKTERISTIKA VRAŽD.....	9
3.1. ZPŮSOB SPÁCHÁNÍ.....	9
3.1.1. S PŘÍPRAVOU/ BEZ PŘÍPRAVY	10
3.1.2. PODLE MECHANISMU USMRCENÍ.....	14
3.2. ZPŮSOBY UTAJOVÁNÍ	16
3.3. OBĚŤ	19
3.4. PACHATEL	22
3.4.1. SÉRIOVÍ VRAZI.....	26
3.4.2. KANIBALOVÉ.....	29
3.4.3. MASOVÍ VRAZI.....	29
3.4.4. ORGANIZOVANÁ ZLOČINECKÁ SKUPINA.....	30
3.5. MOTIVY	31
4. TYPICKÉ STOPY	33
4.1. MATERIÁLNÍ STOPY	33
4.2. PAMĚŤOVÉ STOPY	34
5. TYPICKÉ VYŠETŘOVACÍ SITUACE	35
5.1. MRTVOLA NENALEZENA.....	35
5.2. MRTVOLA A JEJÍ ČÁSTI NALEZENY, ALE TOTOŽNOST NENÍ ZNÁMA	35
5.3. MRTVOLA A JEJÍ ČÁSTI NALEZENY A TOTOŽNOST ZNÁMA.....	35
5.4. PACHATEL JE/NENÍ ZNÁM.....	36
6. ZVLÁŠTNOSTI PŘEDMĚTU VYŠETŘOVÁNÍ.....	37
7. ZVLÁŠTNOSTI PODNĚTŮ K VYŠETŘOVÁNÍ	38
8. ZVLÁŠTNOSTI POČÁTEČNÍCH ÚKONŮ	39
8.1. MRTVOLA NENALEZENA.....	39
8.1.1. Výslech oznamovatele a osob blízkých pohřešované osobě	39

8.1.2.	Pátrání po pohřešované osobě	39
8.1.3.	Prohlídky bytů, nebytových prostor, pracoviště pohřešované osoby	40
8.1.4.	Zjištění a prověřování informací o způsobu života, stycích a majetkových poměrech 40	
8.1.5.	Zadržení korespondence	40
8.1.6.	Prověření pravdivosti výpovědí vyslechnutých osob	40
8.2.	MRTVOLA NALEZENA	41
8.2.1.	Výslech oznamovatele	41
8.2.2.	Pronásledování pachatele	41
8.2.3.	Rekognice mrtvoly	41
8.2.4.	Výsledky příbuzných	41
8.2.5.	Ohledání místa	42
8.2.6.	Ohledání mrtvoly	45
8.2.7.	Soudně lékařská expertíza	45
8.2.7.1.	Soudní lékařství	46
9.	ZVLÁŠTNOSTI VYŠETŘOVACÍCH VERZÍ, PLÁNOVÁNÍ A ORGANIZACE VYŠETŘOVÁNÍ	48
10.	ZVLÁŠTNOSTI NÁSLEDNÝCH ÚKONŮ	50
10.1.	VÝSLECH OBVINĚNÉHO	50
10.2.	VÝSLECH SVĚDKŮ	52
10.3.	REKONSTRUKCE TRESTNÉHO ČINU	53
10.4.	EXPERTÍZY	55
10.5.	DALŠÍ NÁSLEDNÉ ÚKONY	56
11.	ZVLÁŠTNOSTI ZAPOJENÍ VEŘEJNOSTI A KRIMINALISTICKÉ PREVENCE ...	57
12.	POLICEJNÍ PRAXE	58
	ZÁVĚR	61
	KLÍČOVÁ SLOVA	62
	RESUMÉ	63
	KEY WORDS	64
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	65
	Literatura:	65
	Judikatura:	67
	Internet:	67
	Právní předpisy:	68

ÚVOD

Má práce se zaměřuje na metodiku vyšetřování vražd. Metodiku vražd jsem si vybrala proto, že toto téma mě zajímá a je velice pozoruhodné proniknout do samotného postupu vyšetřování těch nejdůležitějších zločinů. Práce je zaměřena nejen na metodiku vražd podle § 140 TZ, ale také se do této metodiky řadí ostatní trestné činy proti životu, které jsou na začátku stručně charakterizovány. Ovšem nejvíce je metodika zmiňována v diplomové práci právě v souvislosti s vraždou.

V této práci se zaměřuji na postup metodiky při vyšetřování od samotného začátku trestného činu. Snažila jsem se především obsáhnout postup orgánu činných v trestním řízení, ale také jsem chtěla poukázat na další obory, které pronikají do samotného vyšetřování čím dál tím více a jsou důležitou a hlavně užitečnou součástí při odhalování trestného činu. Jako je například spolupráce s psychologem, který se účastní i jednotlivých úkonů a napomáhá vyšetřovatelům nasměrovat své postupy. Nebo spolupráce se soudním lékařem, která je také důležitá pro samotné vyhledávání potencionálních stop a provádění expertíz.

Dále jsem se věnovala rozboru osobnosti pachatele a oběti. U pachatele jsem popisovala jeho osobnost, možné způsoby jeho postupu, možné chování, podle kterého by se dalo identifikovat, o jakého konkrétního pachatele by mohlo jít. Poté jsem se věnovala určité skupině pachatelů, kteří jsou nejvíce obávaní z důvodu své promyšlenosti a velmi krutým zacházením s obětí. Tyto skupiny pachatelů jsem doplnila o konkrétní skutečné známé i méně známé případy. Jsou určité případy, kde vyšetřování může probíhat i několiklet. U oběti jsem se snažila zdůraznit, že není daný návod pro to, aby se člověk s jistotou nestal obětí takového trestného činu a že závisí na více faktorech.

V dalších kapitolách se snažím přiblížit určité postupy vyšetřovatelů, které činí v konkrétních situacích nebo jaké úkony jsou zapotřebí k dosažení co nejlepšího výsledku vyhledávání stop. Jejich postupy od nálezů mrtvoly (nebo v případě pohřešované osoby bez mrtvoly), ohledání místa činu a sběr stop, přes výslech osob a jiné úkony k dopadení pachatele. Některé úkony jsou podrobněji popsány, abych přiblížila alespoň základy o tom, jak takový úkon vypadá. Jaká jsou pravidla a formality úkonu, které musí být splněny pro jeho řádný průběh.

Cílem mé práce je, aby každý mohl nahlédnout alespoň z pohledu teorie do postupu vyšetřování nejdůležitějších trestných činů a seznámit se s tím, co vše obnáší vyšetřování vraždy. Že se jedná o velice rozsáhlý systém, který není ohraničený pouze orgány činnými

v trestním řízení, ale že může být zapojeno do vyšetřování více osob, třeba i veřejnost.

1. POJEM A FUNKCE METODIKY VYŠETŘOVÁNÍ

„Metodika vyšetřování je potřeba k poznání kriminalisticky relevantních událostí, stop a dalších informací.“¹ Je důležitou součástí procesu od počátku trestného činu až do jeho konce, ovšem není ohraničena pouze tím trestným činem jako takovým, ale objektem zkoumání jsou zejména vznik a průběh kriminalisticky relevantních událostí, jejich projevy ve stopách a prvky procesu poznávání.²

Existuje řada různých druhů trestných činů, kde se liší způsob spáchání či použité prostředky, a proto máme i různé metodiky, které jsou specifické pro určitou oblast trestných činů mající shodné znaky. „Vždyť s pojmem „metodika“ se nesetkáváme jen zde, ale i v jiných oblastech lidské činnosti, např. výuka cizích jazyků nebo sportovního tréninku, jedná se tedy o určitý návod, jak účelně a účinně organizovat komplikovanou a komplexní činnost poznávacího charakteru.“³

Metodika vyšetřování jednotlivých trestných činů má dvě funkce: poznávací a formativní. Poznávací funkce má za cíl skupinový popis. Skupinový popis obsahuje kriminalistické charakteristiky, typické stopy a typické vyšetřovací situace.⁴ Formativní funkce má poskytnout určitý návod, jak postupovat. Pomoci při odhalování, vyšetřování a prevenci.

System metodiky vyšetřování není shodný jako system třídění trestné činnosti v trestním zákoně v jeho zvláštní části, kde kritériem je objekt trestného činu.

¹ PORADA, Viktor. *Kriminalistická metodika vyšetřování*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-042-0

² PORADA, Viktor. *Kriminalistická metodika vyšetřování*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-042-0

³ MUSIL J. a kol. *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*. Praha: Karolinum, 1992. ISBN 80-7066-602-1

⁴ MUSIL J. a kol. *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*. Praha: Karolinum, 1992. ISBN 80-7066-602-1

2. STRUČNÁ CHARAKTERISTIKA PRÁVNÍ ÚPRAVY TRESTNÝCH ČINŮ PROTI ŽIVOTU V ČESKÉM TRESTNÍM ZÁKONÍKU

Trestné činy proti životu jsou velice závažné trestné činy. Proto i jejich umístění v trestním zákoníku je dáno v popředí. Zahrnujeme sem trestné činy dle § 140 až § 144 trestního zákoníku. Trestné činy proti životu jsou velice negativně vnímány veřejností a obrací se na ně velká pozornost. Je rozdíl, zda je spáchán trestný čin proti majetku nebo proti zdraví. Společnost u trestných činů proti zdraví očekává rychlé jednání orgánů činných v trestním řízení.

2.1. VRAŽDA

Vraždu podle § 140 TZ můžeme rozdělit do tří kategorií podle odstavců v trestním zákoníku, vražda prostá, s rozmyslem a za zvlášť přitěžujících okolností.

U vraždy prosté podle odstavce prvního TZ se rozumí, že pachatel jedná bez jakéhokoliv uvážení nad danou situací. „Pachatel neuvažuje nad tím, zda je jeho jednání účelné či nikoliv.“⁵

Ve druhém odstavci je to rozšířeno o úmyslné usmrcení *s rozmyslem* či *po předchozím uvážení*. Odlišení od vraždy prosté spočívá v tom, že zde je určitý časový úsek, ve kterém si pachatel promyslí svoje jednání a následky. *S rozmyslem* můžeme rozumět jako krátký časový úsek, kdy měl možnost čin zvážit alespoň v základních rysech. „Tuto rozumovou volbu prostředků a způsobu dosažení zamýšleného cíle činí pachatel jednající s rozmyslem nikoli pro futuro, ale in continuo, tak říkajíc „za pochodu“, během trestného jednání.“⁶ Naopak *po předchozím uvážení* je myšleno uvážení podstatných okolností.

Existuje ještě další způsoby dělení vražd, například dle motivu (loupežné vraždy, zakrývací, sexuální, politické a další), zda byla použita zbraň či nikoliv a další. Zvláštní kategorií pak představují vraždy na objednávku, kde se nám vyskytují tři pozice – objednavatel, oběť a tzv. nájemní vrah, který spáchá trestný čin vraždy za odměnu. Ovšem vztah pachatele a oběti není nijak významný. Právě ten vztah mezi

⁵ HOŘÁK, Jaromír. *Trestněprávní a kriminologické aspekty vražd*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2011. Prameny a nové proudy právní vědy. ISBN 978-80-87146-48-4.

⁶ HOŘÁK, Jaromír. *Trestněprávní a kriminologické aspekty vražd*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2011. Prameny a nové proudy právní vědy. ISBN 978-80-87146-48-4.

objednavatelem a obětí jerelevantní důvod vraždy na objednávku. Úmyslné usmrcení jiného páchá vrah za odměnu, kterou mu dá objednavatel dožadující se smrti oběti. I u nás je pár případů, kdy se vraždy na objednávku objevily. Například v roce 2019 byly zjištěny 4 vraždy na objednávku.⁷

2.2. ZABITÍ

Trestný čin zabití dle § 141 TZ je také úmyslným usmrcením člověka s tím rozdílem, že je zde určitá nestandardní situace či okolnost, při které k tomu došlo. Jedná se o silné rozrušení ze strachu, úleku, zmatku a jiného omluvitelného hnutí mysli, nebo v důsledku předchozího zavrženíhodného chování poškozeného.

Přidáním této skutkové podstaty má být dosaženo lepšího odlišení od případů, u kterých pachatel jednal pod tlakem nebo po provokaci za ne zcela standardních okolností. Hovoříme zde o situacích, které člověka donutí jednat způsobem, který se vymyká jeho běžným reakcím. Jsou to například silné vypjaté situace a velký psychický stres, který člověka přiměje se zachovat jinak, ovšem lidsky pochopitelným způsobem. Má se jednat o „mírnější variantu“ vraždy.

2.3. VRAŽDA NOVOROZENÉHO DÍTĚTE MATKOU

Trestný čin dle § 142 TZ je privilegovaná skutková podstata, která má chránit matky z důvodu jejich rozrušení v průběhu porodu či bezprostředně po něm. Bolesti při porodu a samotný prožitek porodu mohou způsobit, že žena se rozhodne usmrtit novorozené dítě. Žena je více citlivá a zranitelná. Pokud usmrtí dítě někdo odlišný od matky, bude to hodnoceno jako vražda.

Časový úsek porodu je zřejmý, ale u pojmu bezprostředně po něm už není tak jednoznačné, o jak dlouhou dobu se jedná. Tento časový úsek nám rozliší, jak budeme právně kvalifikovat jednání matky. Pokud to bylo bezprostředně po něm, jedná se o § 142 TZ, ovšem pokud už jsme mimo tento časový úsek, jedná se o § 140 TZ.

⁷ *Mapakriminality.cz* [online]. [cit. 2021-11-12]. Dostupné z: <https://www.mapakriminality.cz/>

K této otázce se věnoval Mitlöhner, který říkal, že se nejedná o určitý krátký úsek a že většinou po porodu dojde ke spánku rodičky, a tudíž k uklidnění. Mohlo by se říci, že daným spánkem končí rozrušení, ale i tak je třeba zkoumat případ od případu samostatně, jak popisuje Mitlöhner.⁸

2.4. USMRCENÍ Z NEDBALOSTI

Jedná se o skutkovou podstatu, kde úmrtí nastane nedbalostním jednáním nikoli úmyslně. A proto tomu odpovídají mírnější trestní sankce. Odstavec první představuje základní skutkovou podstatu, odstavce následující jsou kvalifikované skutkové podstaty. Pro aplikaci odstavce druhého § 143 TZ by se dalo říci, že jsou typické dopravní nehody spojené s řešením, zda byla porušena důležitá povinnost, která v tomto případě vyplývá ze zákonů týkající se provozu na pozemních komunikacích. Při dopravních nehodách se pracuje s gradací příčinné souvislosti (tzn. „různé příčiny a podmínky mají různý vliv na způsobení následku“⁹) mezi porušením povinnosti a následkem, neboli z našeho pohledu usmrcení člověka, a také s principem omezené důvěry („řidič se může spoléhat, že ostatní účastníci silničního provozu budou dodržovat pravidla silničního provozu, pokud z konkrétních okolností neplyne opak“¹⁰).

Častá je i otázka ohledně spoluzavinění poškozeného, který zase svým porušením povinnosti přispěl k nehodě. V judikátu č. 944/2015 Sb. rozh. tr. se věnoval Nevyšší soud právě otázce, zda došlo ze strany obviněného k porušení důležité povinnosti pro překročení rychlosti při jízdě po hlavní silnici a zda to mělo za následek střet s poškozeným, který zase porušil povinnost dát přednost v jízdě při najíždění z vedlejší silnice. Nevyšší soud se vyjádřil v právní větě tak, že je potřeba, aby porušení důležité povinnosti bylo v souladu s gradací příčinné souvislosti a v případě spoluzavinění je třeba zkoumat okolnosti případu a každou příčinu. I jak sám Nevyšší soud konstatoval, je-li významné spoluzavinění, nelze automaticky dovozovat porušení důležité povinnosti dle § 143 odst. 2 TZ.

⁸ MITLÖHNER, Miroslav. Čas jako významná právní skutečnost: k trestnosti vraždy novorozeného dítětematkou. Buletin advokacie, 2000, roč. 7, č. 1, s. 44

⁹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2017. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-236-3.

¹⁰ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2017. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-236-3.

2.5. ÚČAST NA SEBEVRAŽDĚ

Sebevražda neboli úmyslné usmrcení sebe samého není trestným činem. Trestným činem dle § 144 TZ se rozumí účast na ní. Tou účastí se rozumí, kdo jiného pohne k sebevraždě nebo mu pomáhá. Pod pojmem *pohne, pomáhá* rozumějme formu účastenství ve smyslu pomoci či návodu nebo v postavení organizátora dle § 24 TZ. Dle rozhodnutí soudu je nutné k naplnění znaků skutkové podstaty, aby jednání osoby bylo úmyslné s cílem pohnout jiného k sebevraždě, jinak řečeno úmyslně v něm vzbudit rozhodnutí k sebevraždě. Nestačí tedy zlé zacházení, které ovšem způsobilo sebevraždu osoby.¹¹

Existují i těžké situace, kdy jednání za určitých okolností je lidsky pochopitelné. Nejčastěji se jedná o případy, kdy jsou lidé vážně nemocní s téměř žádnou nadějí na uzdravení. A tak poprosí své nejbližší o pomoc s ukončením jejich života. Právě případ z roku 2017 může být příkladnou ukázkou rodinné pomoci. Jednalo se o případ, kdy syn pomohl svému vážně nemocnému otci spáchat sebevraždu tím, že ho po dlouhém přemlouvání odvezl k propasti, kde jeho otec ukončil svůj život. Syn byl shledán vinným z trestného činu účasti na sebevraždě a byl odsouzen podmíněně k trestu odnětí svobody.¹²

Existují ještě jiné legální alternativy řešení těchto případů, a to právě odjezd do země, kde je povolena eutanazie nebo asistovaná sebevražda, protože v České republice není prozatím legalizována. Eutanazie znamená usmrcení osoby na žádost a asistovaná sebevražda je situace, kdy lékaři připraví prostředek pro usmrcení a osoba se usmrtí již sama. Asistovanou sebevraždu lze například podstoupit ve Švýcarsku, kde je zpřístupněna i občanům cizího státu. Často tam právě Češi odjíždějí, aby tak učinili legálně. Posledními zeměmi, které se přidaly k legalizaci eutanazie je Nový Zéland, Španělsko a Portugalsko.

Pokud bude u nás osoba usmrcena na její žádost, bude se jednat o vraždu. I v případě, že je osoba donucena fyzickým či psychickým násilím k sebevraždě, jedná se již o vraždu.

¹¹ č. 24/1986 Sb. rozh. tr.

¹² Sp. zn. 14 T 215/2017

O vraždu se bude jednat i v případě, že bude úmyslně donucena osoba, která nebude způsobilá rozpoznat nebezpečnost svého chování nebo ho ovládat (děti, osoby s duševní poruchou). Při dohodě vzájemného usmrcení, kdy jeden přežije, se také bude jednat o vraždu.¹³

¹³ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2017. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-236-3.

3. KRIMINALISTICKÁ CHARAKTERISTIKA VRAŽD

Při vyšetřování je důležitá spolupráce více odvětví, nejen orgánů činných v trestním řízení, ale také soudního lékařství. Například při určení smrti či hledání dalších stop vyskytujících se na těle oběti/nalezené mrtvoly. Více o participaci soudního lékaře budu hovořit v kapitole 8.2.7.1. Další osoby, které se podstatně účastní vyšetřování, jsou odborníci či znalci, někdy může přispět i veřejnost a samozřejmě také svědci. Dále to může být televize či v dnešní době také internet a sociální sítě a rozšiřující se kamerový systém.

Pod vyšetřování spadají nejen výše zmíněné trestné činy, ale také sebevraždy, nezvěstné osoby a nejasná úmrtí. U nejasných úmrtí se primárně zjišťuje příčina úmrtí, zda byla přirozená nebo násilná. Jinak se postupuje od začátku jako kdyby se jednalo o vraždu. Taková úmrtí se dějí za nejasných okolností, jak už pojem naznačuje. Chybí nějaký znak násilí, nějaké znaky vážné nemoci či zranění, které by nasvědčovaly tomu, že je úmrtí způsobeno zdravotními problémy. Nejčastějším pomocníkem při řešení takové situace je pitva, která by měla pomoci při zjištění způsobu úmrtí. Při zjištění násilného jednání, přítomnosti jedu či dalších podezřelých látek v těle se pokračuje ve vyšetřování. V opačném případě se vyšetřování zastaví.

Objasňenost vražd je celkem vysoká oproti například krádežím, loupežím či jiným majetkovým trestným činům. Může to spočívat v tom, že je zde více stop (hlavně v případě nalezení mrtvoly), jsou více viditelné oproti například finančním podvodům, je zde větší tlak veřejnosti na vyřešení. K charakteristice vražd nám slouží způsob spáchání, způsob utajování, osobnost oběti, osobnost pachatele a motiv.

3.1. ZPŮSOB SPÁCHÁNÍ

Způsob spáchání vraždy se s časem vyvíjí a mění. Díky novým technologiím a větším možnostem je mnoho způsobů jak svého cíle (usmrcení člověka) dosáhnout. Mezi nejčastější kritéria dělení objevující se napříč literaturou a mající největší význam pro metodiku vyšetřování je dělení podle toho, zda pachatel jednal s přípravou nebo bez přípravy, podle mechanismu usmrcení a dále se objevuje také dělení, zda byla použita zbraň či nikoliv. Dále se sem řadí dělení podle způsobu utajování, ovšem to je pojednáno samostatně v kapitole 3.2. Způsob spáchání nám může napovědět ohledně situace, v níž pachatel takto jednal, o jeho osobních vlastnostech, dále informace o jeho osobě, jeho

dosažené vzdělání, zvyky, dovednosti, návyky a další.¹⁴

3.1.1.S PŘÍPRAVOU/ BEZ PŘÍPRAVY

Vražda bez přípravy je případ, kdy usmrcení oběti následuje bezprostředně nebo krátce po rozhodnutí usmrtit oběť. Ovšem ten úmysl zabít svou oběť nemusí vzniknout bezprostředně či krátce před samotným jednáním. Může se jednat i o případy, kdy úmysl zabít člověka vznikl již dávno a je jen výsledkem eskalace událostí, které byly důvodem rozhodnutí zabít člověka. A pachatel se předem na to nepřipravoval. Jednoduše nastala situace i opakovaná, která byla pro pachatele psychicky neúnosná. Nejčastějšími důvody či událostmi pro toto jednání jsou manželské nevěry, sousedské spory či domácí násilí. Nebo může hrát roli i vliv alkoholu nebo vliv návykových látek.

Typické znaky, které doprovází jednání bezpřípravy, jsou následující: pachatel se nachází v situaci, která je pro něho nepříznivá, a to z hlediska výskytu svědků, kamer, nachází se na místech, kde volání o pomoc někdo uslyší nebo pravděpodobnost, že si toho někdo všimne je vysoká. Dalším znakem je, že vražda je často spáchaná beze zbraně nebo je spáchaná předmětem, který pachatel našel na místě činu. Může se jednat o kámen, nůž, sekeru, nůžky, střep, pátku, prostě vše, co se na místě nachází a co může způsobit smrtelná zranění. Zbraň nebo předmět ve většině případů nechává pachatel na místě, jen výjimečně, když má pachatel čas a podmínky, zbraň ukryje a může se pokusit o zakrytí dalších stop. Útok na oběť může také vypadat velice agresivně v podobě mnohočetných poranění, jelikož tím ventiluje pachatel svůj vztek. Útok může přetrvávat i po smrti oběti. Z důvodu dočasného vzteku si může po jednání pachatel uvědomit, že takové řešení krizové situace nebylo příznivé a jsou i případy, kdy se pachatel sám dozná nebo trestný čin nahlásí. Někdy ho to doženek pokusu o sebevraždu. Ovšem přiznání může přijít až po několika letech. Například případ vraždy učitelky z Mohelnice, kde pachatel se nenašel do té doby, než se sám po 16 letech přiznal. Učitelka ho nachytala u sebe doma, kam měl přístup díky otci, který měl klíč přímo od učitelky, která mu ho dala, aby se o byt staral, když je delší dobu pryč. A pachatel, tehdy dvacetiletý, si

¹⁴ STRAUS, Jiří. *Kriminalistická metodika*. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-124-3.

nechal udělat kopii a chodil do učitelčina bytu, jak sám říkal, si odpočinout. Ale jeden den sev bytě zdržel a učitelka ho nachytala. Pachatel se vylekal a zabil ji.¹⁵

Dalším znakem u vraždy bez přípravy je, že pachatelé nepromyšlejí své alibi ani si nepřipravují svou výpověď. A tak je vysoce pravděpodobné, že po taktickém výslechu mohou policisté získat pravdivé informace.

Vražda s přípravou je mnohem rafinovanější a promyšlenější. Je spáchána s delší časovou prodlevou, a proto se vyznačuje větší promyšleností, plánovitostí a důsledností. V časové rezervě, kterou má pachatel, si může tvořit lepší podmínky pro spáchání připravovaného trestného činu. Pachatel může být sám anebo jednat ve skupině či dokonce jako organizovaná skupina. V případě organizované skupiny musíme počítat s velkou připraveností a zapojení více osob, které usnadní zamýšlenou vraždu.

Stach zastává názor, že vraždy páchané organizovanou skupinou je nutno oddělit a samostatně definovat pro její kvalitní a nejvyšší způsob přípravy. Zmiňuje pět samostatných fází, do kterých může být jejich jednání rozčleněno.¹⁶ První fází je výběr nebo zaměření jakého trestného činu se bude organizovaná skupina dopouštět. Motiv může být osobní, vyřizování účtů v rámci konkurence, obchodních partnerů, odstranění nevyhovujících osob nebo vražda na objednávku.

Druhá fáze je řádný výběr místa. Kde bude nejvhodnější a zároveň nejsnazší usmrtit osobu, aniž by si toho někdo všimnul nejenom bezprostředně po trestném činu, ale také případně později.

Třetí fáze zahrnuje přípravu trestného činu. Poznání místa, kde se má vražda odehrát, vybírání vhodné zbraně (střelná, bodná, jiný předmět ad.), dále se bude soustředit na oběť, jak ji naláká na své místo, jak s ní bude hovořit, seznámí se s jejím harmonogramem (kudy běžně chodí, zda je sama atd.). Promyšlení samotného zločinu může například znamenat způsob provedení nebo možné náhradní plány v případě komplikací.

Čtvrtá fáze je samotné provedení trestného činu. Pachatel z organizované skupiny není většinou žádným nováčkem, a tak má určité zkušenosti, jak vraždu správně provést.

¹⁵ KAMENSKÝ, Stanislav. Muž dostal 13 let za vraždu učitelky, přiznal se k ní po 16 letech [online]. [cit. 2021-11-12]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/olomouc/zpravy/vrazda-ucitelky-z-mohelnice.A130325_154326_olomouc-zpravy_stk

¹⁶ STACH, Jan. *Metodika vyšetřování vražd*. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2005. ISBN 80-7251-194-7.

Pátou a poslední fází je naplánování úniku z místa činu. U organizované skupiny můžeme očekávat vysokou úroveň spolupráce a připravenost na jakékoliv události, které mohou nastat.

Obecné charakteristické znaky předem připravované vraždy jsou následující: určení ideálního místa a času, podle chování oběti (kde se často vyskytuje), nejlépe místa bez lidí, bez osvětlení či kamer. Dále dle nutnosti opatřit si zbraň nebo ji poupravit. Provedení nezbytných úkonů pro případy, kdy pachatel bude chtít zastříť vraždu za něco jiného. Vytváření plánu pro zbavení se mrtvolky. Buď nálezem místa, kde je nejlepší tělo nechat, nebo pořízení jiných předmětů, které pomůžou s přemístěním těla nebo s jeho likvidací (předmět pro rozčlenění těla a následného převozu těla nebo jeho ukrytí, hořlavinu pro zapálení těla ad.). Například je možné, že pachatel se pro důkladné ukrytí těla může vzdělávat v jiných odvětvích, příkladem může být případ, kdy žena zabila svého muže i svého milence, který si našel jinou partnerku. Před samotnou vraždou žena chodila na kurzy betonování a střelectví. Není tedy divu, že tělo bylo nalezeno pod betonem.¹⁷

Nebo známý nevyřešený případ rozčtvrcené prostitutky, jejíž tělo bylo ve dvou kufrech nalezeno na Slovensku.¹⁸

Dále je příprava alibi. Zajištění, že v případě podezření bude mít důkaz o tom, že v době vraždy se nacházel pachatel na jiném místě, a tudíž nemohl spáchat trestný čin. Nejsnazším způsobem zajištění alibi je alibi od rodiny nebo blízkých přátel. Dalším úkonem pachatele ztěžující vyšetřování je způsob zacházení s tělem oběti. Pachatel se snaží znemožnit její identifikaci tím, že tělo například zapálí nebo zohyzdí. Nebo se může snažit zamaskovat sám sebe, například převlekem nebo změnou vzhledu. Dále si může promýšlet, jak co nejefektivněji eliminovat stopy.

Dalším kritériem je skutečnost použití zbraně. „Zbraní v užším kriminalistickém smyslu se rozumí jakýkoliv předmět (nástroj, zařízení, prostředky), který při mechanické interakci (destruktivním působení) je způsobilý učinit útok proti lidskému organismu důraznějším než bez použití tohoto

¹⁷ Zmrzlinářka (32) zastřelila manžela i milence: Těla rozřezala motorovou pilou [online]. [cit. 2021-15-12]. Dostupné z: <https://www.blesek.cz/clanek/zpravy-udalosti/185759/zmrzlinarka-32-zastrelila-manzela-i-milence-tela-rozrezala-motorovou-pilou.html>

¹⁸ KUČERA, Jakub. Nejznámější nevyřešený případ vraždy. Rozčtvrcené tělo prostitutky bylo odesláno ve dvou kufrech [online]. [cit. 2021-15-12]. Dostupné z: <https://www.ctidoma.cz/historie/nejznamsiji-nevyreseny-pripad-vrazdy-rozctvrcene-telo-prostitutky-bylo-odeslano-ve-dvou>

předmětu.¹⁹ Použití zbraně nám odhalí tělo oběti, které nám také napoví, jaký typ zbraně byl použit a následně ji bude možné identifikovat buď individuálně nebo alespoň skupinově.

Nejčastější zbraně jsou bodno-řezné nástroje (nůž, nůžky) nebo sečné zbraně (sekyra, kosa, sekáč). Nebo nástroje různého druhu: kovové předměty (tyč, trubka), předměty domácí potřeby (žehlička, láhev) nebo jiného charakteru (cihla, kámen). Dále to mohou být atypické předměty jako dráty, punčochy, šátky, řemen. Zvolení předmětu takového typu může záležet na místě spáchání vraždy. Střelné zbraně: nejčastěji používané krátké palné zbraně (pistole), lovecké zbraně (brokovnice, kulovnice), vojenské zbraně (samopal, puška), různé nástražné výbušniny. Jsou i možnosti poupravení zbraně nebo dokonce použití zbraně domácí výroby. Například kdy si jeden bezdomovec z Jihočeského kraje vyrobil zbraň z lešenářské trubky a střelivo ze zbytků pyrotechniky.²⁰ Nebo případ kvalitnější výroby zbraní. Muž vyhrožoval své ženě, že ji zastřelí a při vyšetřování našli policisté podomácku vyráběné zbraně, některé připomínající samopal nebo pušku.²¹

Stopy použití zbraně nás mohou navést k osobě pachatele. Mohou nám pomoci odhalit jaké dovednosti, znalosti pachatel mohl mít. Jelikož některé zbraně jsou přístupné jen úzké skupině lidí nebo přesné zasazení ran vyžaduje určitý výcvik. A pokud se najde vražedná zbraň, mohou na ní být i stopy pachatele v podobě otisku prstů, stopy krve nebo částičky prachu. Trestný čin spáchaný beze zbraně je většinou provedený zardoušením, utopením, otrávením, utlučením, ukopáním nebo údery do hlavy o tvrdý předmět. Tento způsob jednání je typický pro trestný čin dle § 141 a § 140 odst.1 TZ. Jedná se o případy, kdy pachatel jedná zkratkovitě a plný emocí.

¹⁹ KONRÁD, Zdeněk, Viktor PORADA, Jiří STRAUS a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika: kriminalistická taktika a metodiky vyšetřování*. 2. rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2021. ISBN 978-80-7380-859-4.

²⁰ KROUPA, Pavel. Podomácku vyrobená pistole nezabila policisty jen náhodou [online]. [cit. 2021-15-12]. Dostupné z: <https://www.denik.cz/jihocesky-kraj/podomacku-vyrobena-pistole-nezabila-policisty-jen-nahodou-20131122.html>

²¹ KŮS, Ondřej. Muž si doma vyráběl zbraně a své družce vyhrožoval, že ji zastřelí [online]. [cit. 2021-16-12]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/usti/zpravy/muz-si-doma-vyrabel-zbrane-a-sve-druzce-vyhrozoval-ze-ji-zastreli.A110429_130514_liberec-zpravy_oks

3.1.2. PODLE MECHANISMU USMRCENÍ

Jednání o volbě způsobu usmrcení je ovlivněno jak objektivními možnostmi (výběr zbraně), tak i subjektivními (motiv a cíl usmrcení). Příčiny smrti, reálnou představu o smrti nám pomáhá zjistit soudní lékař. A podle soudního lékařství rozlišujeme tři způsoby usmrcení. Každý způsob má charakteristické stopy, které mohou být klíčem k pochopení celého mechanismu usmrcení, a jednotlivé poznatky soudního lékaře nám pomohou odlišit vraždu od sebevraždy a také zjistit povahu a intenzitu pachatelova jednání.

První možný způsob usmrcení je *fyzikální*. Řadí se sem usmrcení mechanické, které je způsobeno ranami řeznými, bodnými, střelnými, zranění tupým nástrojem, udušením, utopením.

U tupého nástroje to může být buď, že tupý nástroj udeří tělo oběti, anebo tělo narazí na tupý předmět (pachatel uhodí svou oběť tyčí, vázou, pálkou, může to být i pěst či koleno ad. nebo tělo oběti upadne například po strknutí na roh stolu, na kámen, na zem či pachatel úmyslně tělem oběti uhodí do tupého předmětu). Následkem úderu tupého předmětu, kterých je veliké množství, nastávají podlitiny, pohmoždění, tržné rány, zlomeniny kostí, poranění orgánů. Každý tupý předmět zanechá specifický otisk a je tak možné ho lépe identifikovat. Dělení tupých předmětů právě podle otisků je následující – s rovným plochým povrchem (cihla), s tupými hranami (kladivo), s kulovitou plochou (koule, činka), s válcovým povrchem (trubka, hůl).

V případě pádu z výšky pro odlišení vraždy od sebevraždy nám napoví vzdálenost od místa pádu. U sebevraždy je vzdálenost větší z důvodu skoku a naopak u vraždy je vzdálenost menší.

U udušení vzniká strangulace a podle konkrétního způsobu udušení můžeme ještě dále rozlišovat mezi oběšením či uškrcením (pomocí škrtidla) nebo zardoušením (stlačení krku rukama). A právě škrtidlo zanechává na krku oběti strangulační rýhu, která je důležitá pro posouzení, zda došlo k vraždě nebo sebevraždě. K udušení oběti může dojít i z důvodu zakrytí úst a nosu (časté u dětí). Dalším způsobem může být stlačení hrudníku a břicha, ovšem to dýchání stěžuje nikoliv neumožňuje.

Dalším fyzikálním způsobem je usmrcení tepelné. Sem se řadí smrt způsobená

vysokou nebo nízkou teplotou. Popálení způsobená plamenem nebo horkým předmětem. Vdechnutím horkého vzduchu může dojít k popálení dýchacích cest a následkem toho může nastat smrt dříve než u popálených osob bez poranění dýchacích cest. Příčinou smrti u vážně popálených osob může být v prvních několika desítkách hodin popáleninový šok, později to může být protrahovaný šok (trvajících déle) a dále sepse (dysfunkce způsobená odchýlnou odpovědí organismu na infekci) spolu se selháním orgánů. U nízkých teplot je smrt následkem umrznutí, kdy je člověk delší dobu ponechán nízkým teplotám. Paradoxně při mrznutí se u člověka objeví stavy, kdy má pocit velkého horka a začne se ještě více svlékat, poté nastupuje únava, člověk je otupělý a pak upadne do bezvědomí.

Dále máme usmrcení elektrickým proudem nebo radioaktivním zářením (což je méně pravděpodobné). U zásahu elektrickým proudem je důležitý průchod, respektive dráha průchodu. Nejhorší je průchod srdcem, kde může nastat zástava srdce (proto je nebezpečný průchod od jedné ruky k druhé). Mozek je na druhou stranu díky lebním kostem lépe chráněn, a proto po zásahu nastává nejčastěji bezvědomí. Dalším faktorem je doba průchodu. při dlouhém trvání může dojít ke stejnému vzhledu jako u popálenin. Kde došlo ke vstupu a výstupu nám ukáží tzv. proudové známky zanechané na těle. Příčinou smrti je porucha srdečního rytmu a zástava srdce. Pokud přežije zásah, může zemřít na následné komplikace (popálení, pád z výšky).

Druhý způsob je *chemický a fyzikálně chemický*. Řadí se sem jedy, chemikálie, léky i otrava oxidem uhelnatým (častější pro sebevraždy či nešťastné náhody). Použití výše zmíněných látek může spočívat v přímém požití, vdechnutí, vpravení do těla injekcí, zavedením do tělesného otvoru oběti nebo v případě kyseliny po styku s tělem.

Některé jedy jsou těžko detekovány, jako například síran thallný, který je ve vodě snadno rozpustitelný bez chuti či zápachu. Dalšími jedy, které byly v minulosti použity, jsou arsen (například: manželé Stricklinovi, kteří byli otráveni svou snachou²²); kyanid draselný, který má silnou vůni, ale škodí již při kontaktu s kůží nebo po vdechnutí (například: otec zabil svého syna pro životní pojistku, kterou chtěl vyplatit, proto kyanid schoval do bonbonu²³); botulotoxin je hlavně

²² KARFUS, Jaroslav. 6x smrtící jed: Na vraždu není vždy potřeba hrubá síla! [online]. [cit. 2021-17-12]. Dostupné z: <https://epochaplus.cz/6-x-smrtici-jed-na-vrazdu-neni-vzdy-potreba-hruba-sila/>

²³ KARFUS, Jaroslav. 6x smrtící jed: Na vraždu není vždy potřeba hrubá síla! [online]. [cit. 2021-17-12]. Dostupné

známá látka používaná ve zdravotnictví k narovnání vrásek, ale také se jedná o velmi silný jed; rtuť, u které je těžké ji podat, aniž by se sám pachatel neotrávil (například: bývalý manžel otrávil svou bývalou manželku, aby potřebovala jeho péči²⁴); tetrodotoxin, jed, který se nachází ve vnitřnostech ryb fugu a je k němu velmi těžké se dostat, vlastně přístup mají jen vědci (například: muž plánoval vraždu své manželky, ale farmaceutická firma si všimla, že kupuje velké množství tetrodotoxinu a tak to nahlásila²⁵); rulík zlomocný (například: žena se snažila otrávit svého manžela kvůli jinému milostnému poměru a pro vyplacení pojistky, ovšem neuspěla, protože použila sušený rulík a nebylo to dostatečné množství pro způsobení smrti²⁶).

Třetím způsobem jsou *jiné* způsoby, které se nedají zařadit pod dva předchozí. Jedná se často o případy, kdy pachatel nechá osobu, která není schopna se o sebe starat sama, bez jídla, pití a bez jakékoliv pomoci. Osoby, které tuto péči potřebují jsou nejčastěji děti a osoby se špatným zdravotním stavem, které vyžadují zvláštní péči. Otřesným příkladem může být případ, kdy matka zamkla své dvě děti v domě bez dohledu, jídla a pití a odjela za svým milencem. Žena nechala děti v domě 9 dní samotné. Jedno z dětí zemřelo na podvýživu a druhé bylo odvezeno do nemocnice ve vážném stavu.²⁷

3.2. ZPŮSOBY UTAJOVÁNÍ

Utajování trestných činů je velice časově náročné a také to vyžaduje určité podmínky. Pokud je bližší vztah mezi pachatelem a obětí, tak se pachatel více snaží zakrýt stopy a utajit vraždu. Důležitá je zde opět práce soudního lékaře, který může pomoci odhalit zinscenování vraždy. Důvody zatajování a snaha zakrýt trestný čin jsou zřejmé, oddálit jeho dopadení nebo nikdy nenalézt tělo oběti. Jeho dopadení se oddaluje

z: <https://epochaplus.cz/6-x-smrtici-jed-na-vrazdu-neni-vzdy-potreba-hruba-sila/>

²⁴ KARFUS, Jaroslav. 6x smrtící jed: Na vraždu není vždy potřeba hrubá síla! [online]. [cit. 2021-17-12]. Dostupné

z: <https://epochaplus.cz/6-x-smrtici-jed-na-vrazdu-neni-vzdy-potreba-hruba-sila/>

²⁵ KARFUS, Jaroslav. 6x smrtící jed: Na vraždu není vždy potřeba hrubá síla! [online]. [cit. 2021-17-12]. Dostupné

z: <https://epochaplus.cz/6-x-smrtici-jed-na-vrazdu-neni-vzdy-potreba-hruba-sila/>

²⁶ KARFUS, Jaroslav. 6x smrtící jed: Na vraždu není vždy potřeba hrubá síla! [online]. [cit. 2021-17-12]. Dostupné

z: <https://epochaplus.cz/6-x-smrtici-jed-na-vrazdu-neni-vzdy-potreba-hruba-sila/>

²⁷ Krkavčí matka spala s milencem a děti nechala vyhledovět! Daniel (†1) zemřel [online]. [cit. 2021-18-12].

Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/zpravy-krimi/436624/krkavci-matka-spala-s-milencem-a-deti-nechala-vyhledovet-daniel-1-zemrel.html>

tím, že zanechané stopy, které jsou pozměněné nebo zničené, mohou navést vyšetřování jiným směrem, a tím pádem získává pachatel prostor pro snazší únik či se zvětšuje možnost, že nebude dopaden. Proto je důležité tyhle intriky, kterými se pachatel snaží oklamat vyšetřovatele, prohlédnout. Nejčastější způsoby inscenací a utajování jsou popsány napříč literaturou.

Prvním a častým způsobem utajování je *manipulování s tělem obětí*. Snaha pachatele přemístit tělo na jiné méně nápadné, méně frekventované místo, které by ho navíc nespojovalo s obětí, zanechání stop na původním místě, které by mohly vést k jeho identifikaci (krev, kus oblečení, vlas ad.). Pachatel se také může pokusit ukryt mrtvolu. Do nalezení mrtvol, pokud nebyla osoba prohlášena za nezvěstnou, nemusí probíhat vyšetřování s podezřením násilné trestné činnosti. A do té doby se pachatel může věnovat zajištění svého alibi, zničení stop, oblečení, které měl na sobě v době vraždy, zbavení se vražedné zbraně a dalším krokům vedoucí k jeho nedopadení. Čím delší doba uběhla do nalezení mrtvol, tím více se tělo rozkládá a určení příčiny nebo doby smrti se zhoršuje. Rozčlenění mrtvol nebo její zničení má stejný cíl jako předchozí způsob, a to co nejvíce oddálit nález těla a dopadení pachatele. U rozčlenění může mít pachatel v úmyslu tělo ukryt na více místech, a tím snížit své možnosti nalezení nebo snadněji převést tělo na jiné místo určené pro ukrytí či pro spálení. U tohoto rozčlenění se jedná o defenzivní (neboli obranný) způsob na rozdíl od ofenzivního (neboli útočného) způsobu u některých vražd.

Dalším způsobem je *ničení stop vedoucí k jeho identifikaci*. Snaží se například odstranit své otisky nebo krev, vlasy, možné stopy od auta, vyčištění celého auta po odvozu krvácející oběti, výměna koberce, spálení významných listinných důkazů, zbavení se majetku oběti, které měla u sebe v době vraždy ad. Ovšem při této snaze se zbavit všeho vznikají další stopy, které také mohou vést k jeho dopadení. K důraznějšímu a kvalitnějšímu úklidu stop musí mít pachatel dostatek času. K získání dostatku času může přispět i ztěžování zjištění identity oběti nebo opatřování falešných důkazů. Výjimečná je devastace těla, kdy pachatel zohyzdí zejména tvář oběti. Zajištění jiných zavádějících důkazů ukazující na jiné osoby.

Dalším obsáhlejším způsobem utajení je tzv. *inscenace jiných skutečností*. Jedná se o situaci, kdy se pachatel snaží vzbudit dojem, že došlo zcela k jinému jednání nebo sledu událostí než ve skutečnosti. Mezi nejčastější patří inscenace náhlé, nenásilné smrti. Toto jednání si vyžaduje velikou pozornost, aby na těle oběti nebyly viděny žádné stopy naznačující cizí zavinění. Oběť musí vyvolávat dojem, že smrt nastala z

přirozeného důvodu, například z důvodu stáří, dlouhé vážné nemoci nebo nedostatečné lékařské péče. Domnívám se, že pachatel tuto inscenaci musí mít dobře připravenou a rozmyšlenou.

Jako další způsob, který musí být pečlivě připravený, je inscenace nešťastnou náhodou. Pachatel se zde snaží docílit dojmu, že oběť zemřela po nedbalém jednání, které si sama způsobila, nebo nastala událost bez cizího zavinění, která zapříčinila smrt oběti. Často se jedná o inscenaci pádu například ze schodů, stromů, skály; úmrtí elektrickým proudem například po pádu fěnu do vany, špatná manipulace s elektřinou; neopatrnost samotné oběti. Důležité pro správné posouzení je prošetření vztahu pachatele a oběti a možnému motivu.

Jako další je inscenace nutné obrany. Situace, kdy se pachatel snaží uvést takový vývoj událostí, aby to vyvolalo představu, že to nezbytně vedlo k jeho nutné obraně. Předstírá, že byl obětí napaden a musel se bránit. Pro podložení své výpovědi vytváří vhodné stopy, vymýšlí různé příběhy a způsobuje si i zranění pro věrohodnější tvrzení. Pro tuto situaci je důležité zhodnotit četnost, umístění (kam sám pachatel mohl dosáhnout) a míru intenzity zranění a vznik zranění a také prošetření motivu.

Předposledním způsobem je inscenace sebevraždy. Opět je zde významné zjištění motivu, ovšem motivu oběti, zda měla důvody spáchat sebevraždu. Jelikož vražda a sebevražda má více společných znaků, je tak těžké rozeznat mezi nimi rozdíl. K rozeznání pomáhají stopy inscenování sebevraždy, zjištění příčiny smrti a mechanismus vzniku sebevraždy a hlavně tzv. negativní okolnosti neboli okolnosti, které musí být při sebevraždě přítomny, ale přítomny při ohledání nebyly. Například nebyl nalezen dopis na rozloučenou a pokud byl, tak je důležité zkoumat písmo; podle tzv. vitální reakce, která nám pomůže určit, zda zranění bylo způsobeno za života nebo po smrti; dále manipulace s tělem naruší posmrtnou ztuhlost; zapomíná na předměty, které musí být v blízkosti (například v případě oběšení by oběť musela mít poblíž nějakou stoličku či židli, na kterou by si mohla stoupnout). K odhalení případné inscenace pomůže soudní lékařství a znalosti mechanického způsobu poranění. Například u střelení sebe samého je většinou rána šikmá a většinou zblízka. Na rozdíl od vraždy, kdy směr je kolmý, vzdálenost krátká i dlouhá, na těžko přístupných místech, zbraň není nalezena na místě, více ran, čisté (od krve, prachu) a nezraněné ruce oběti, chybí průnik střely oblečením oběti. U oběšení se zkoumá výška smyčky, strangulační rýha a samotný provaz, kde jeho vlákna napoví, pokud bylo tělo vytaženo anebo zda váha těla působila směrem dolů. U usmrcení škrtidlem většinou sebevrah škrtidlo zauzlí

a vrahovi stačí pouze překřížit či utáhnout a po delší dobu držet.

Poslední způsob je inscenace motivu. Důvodem je přesměrování vyšetřování na jiný okruh podezřelých osob. Mezi nejčastější patří inscenovaný loupežný a sexuální motiv. Pachatel odcizí nějaké cenné věci nebo peníze a pak se těch věcí snaží rychle zbavit, aby nebyl podezřelý. Velkou výhodou je poté nalezení právě oněch předmětů. U sexuálního motivu například sundá spodní část oblečení.

U utajování vražd novorozeného dítěte matkou jsou určité zvláštnosti. Zkoumá se, zda matka si usmrcení připravovala nebo tajila; dále se zkoumá vztah matky s otcem, zda to bylo nechtěné těhotenství; způsob jejího života; kde bylo dítě nalezeno a v čem bylo zabaleno a zda se dítě narodilo živé.

3.3. OBĚŤ

Ve většině případů vražd je existující předchozí blízký vztah mezi obětí a pachatelem. Vztah například rodinný, přátelský, pracovní, milostný nebo sousedský. Rolí oběti v páčání trestného činu, její možné roli v motivaci pachatele, možné spolupodílení v průběhu trestného činu, roli oběti při odhalování a objasňování se zabývá viktimologie.

Dále se viktimologie snažila najít odpověď na otázku, proč se právě určitá osoba stala obětí trestného činu, ale došla k závěru, že nejde na tuto otázku jednoznačně odpovědět. Nabízí nám proto určitou škálu různých viktimogenních faktorů a situací, které mohou způsobit zranitelnost osoby. A které mohou pomoci při prevenci, na které situace se více zaměřit. Těmi situacemi mohou být určitá místa, která jsou více přitahována k trestným činům z důvodu velkého rizika. Každé město můžeme rozdělit do určitých viktimogenních zón, které jsou typické pro konkrétní trestné činy (loupež, znásilnění a další). Tyto zóny dle Čírtkové jsou v blízkosti velkých lokalit s levnými byty, je tam hustá veřejná dopravní síť, nejsou tam žádné sousedské vztahy, tedy jde i těžko odlišit lidi, kteří tam bydlí, od cizinců.

Ovšem také to mohou být neosvětlená místa, dále místa bez většího pokrytí kamerovým systémem. Pak jsou zdeviktimogenní faktory, které Čírtková rozděluje do tří skupin: *sociální*, kam řadí profese (například řidiči taxi služby, policisté, průvodčí, učitelé), *sociální vrstvy*, pozice v rodině a výchovu v rodině; *osobnostní*, kam zařazuje soubor osobnostních vlastností, které způsobují zranitelnost osoby pro konkrétní typ trestného činu (věk, pohlaví, rasa, veřejně známá osobnost); *behaviorální*, kam patří

rizikové a provokující chování, například prostitutky, které jsou také velmi zranitelné z důvodu, že se vyskytují na místech s možnou větší kriminalitou a jsou v blízkosti potenciálních pachatelů.

Existují různé typologie obětí, ale nejznámější je následující. *Zúčastňující* se oběť je oběť, která pachatele předtím znala nebo alespoň před spácháním trestného činu předcházela interakce. Je to nejčastější situace.

Její opakem je druhý typ, a *tonezúčastňující* oběť, ze které nám plyne, že s pachatelem neměla žádný předchozí kontakt ani pachatele neznala. Zde oběť nemohla útok očekávat.

Další je *provokující* oběť a už z názvu můžeme vyčíst, že oběť určitým svým chováním se spolupodílela na spáchání trestného činu (ovšem to neznamená zproštění viny pachatele vraždy) v tom, že podcenila nebezpečnou situaci. U provokující oběti to můžeme vidět ze dvou úhlů. První úhel pohledu je situace poměrně vyrovnaných sil mezi pachatelem a obětí pachatel na základě provokace ztratí kontrolu. Druhou situací je, kdy oběť se stává předchozí provokující pachatel. Jsou to hlavně situace domácího násilí, kdy po stupňujícím se dlouhodobém násilí se z oběti stává pachatel a rozhodne se jednat tak, aby ukončil stále hrozící nebezpečí. Matka, která už nevydrží soustavné fyzické či psychické týrání, nebo děti, které se postaví do role ochránce svých sourozenců či své matky.

Předposlední typ je *latentní* oběť. Tato oběť je skrytá, není veřejně ani formálně známá. Časté u těžko kontrolovatelných jednání páchané v rodinách. Ovšem také se může jednat o latenci v případech, kdy nahlášení tohoto jednání doprovází určité předsudky nebo emocionální vazby mezi obětí a pachatelem.

Poslední skupinu tvoří *nepřavá* oběť. Osoba se stane obětí souhrou událostí, nešťastnou náhodou. „Osoba se ocitla v nesprávnou dobu na nesprávném místě a stala se zcela náhodně a často také v zastoupení někoho jiného obětí.“²⁸

Dále se pracuje s pojmem tzv. *ideální oběti*, která v očích společnosti má největší sympatie a soucit. Christie identifikoval šest atributů ideální oběti. Oběť je slabá, nevystavovala se nebezpečným situacím a nejlépe zrovna dělala nějakou seriózní práci, vůbec se ničím nepodílela na vzniku trestného činu, není zde žádný vztah mezi pachatelem a obětí, pachatel je představitel špatného a zlého člověka. Oběť má správnou kombinaci síly, slabosti a atraktivity, a tím právě vytváří obraz ideální oběti.

²⁸ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Kriminální psychologie*. Praha: Eurounion, 1998. ISBN 80-85858-70-3.

Naopak pokud se oběť vzdaluje od zmíněných atributů společnosti, nemá takové soucítění.

Důležité je chování oběti nejen před trestným činem, ale i během něj. Svým chováním může ovlivnit průběh jednání pachatele. Ovšem bohužel neexistuje určitý návod, který by nám všem zařídil, že ocitneme-li se v této situaci, nic se nám nestane. Oběť se může zachovat způsobem, se kterým pachatel nepočítal nebo neplánoval a může jednat rychleji.

Dobrym příkladem důležitosti chování oběti mi přijde známý případ únosu Lisy McVey. Teprve 17letá dívka byla unesena sériovým vrahem (Bobby Joe Long), který ji sexuálně zneužíval po dobu 26 hodin. Ten ji unesl v době, kdy se Lisa vracela brzo ráno domů. Dal jí šátek přes oči a v autě ji odvezl k sobě do bytu. Už v tu dobu se Lisa snažila sbírat veškeré důkazy a stopy, které by vedly k jeho případnému dopadení. Snažila se vnímat cestu, barvu interiéru auta, snažila se zanechat co nejvíce stop jak v autě, tak v bytě (otisky prstů, vlasy, krev). Dokonce začala říkat, že může být jeho přítelkyně a nikdo nic nemusí vědět. Později si vymyslela příběh o velmi nemocném otci, o kterého se stará jen ona, a proto ji musí pustit. Nakonec ji odvezl na jedno místo, kde ji pustil, a řekl jí, že má počkat 5 minut, než půjde domů. V té době Lisa nevěděla, že se jednalo o sériového vraha, ale podařilo se jí jako jediné uniknout.²⁹ Ovšem neznámá to, že kdyby se někdo zachoval takto v jiné situaci u jiného pachatele, že by se oběť vyhnula smrti.

V případech, kdy oběť unikne a jedná se o pokus vraždy, se mi zdá důležité zmínit jednání s obětí. Protože právě kontakt s obětí, zvláště v krátkém čase po trestném činu, je důležitý pro získání co nejvíce informací, a právě správným postupem je možné je získat.

C. R. Rogers představuje teoretická východiska terapeutického přístupu, které mohou napomoci pro správné navázání kontaktu. Pod zmíněná východiska patří *akceptace* (přijetí osoby bez skrývaného podezření, bez hodnocení a etiketizování, pozitivní přijetí), *empatie* (vcítění se do druhého), *autenticita* (nic nepředstírat, chovat se sám sebou, opravdovost přístupu).

Dále prvky nonverbální a verbální komunikace dle Čírtkové rovněž mohou zlepšit přístup k oběti. *Nonverbální komunikací* se rozumí zrakový kontakt (snažit se o přímý

²⁹ CARLTON, Genevieve. How Lisa McVey outsmarted a serial killer and led police straight to his door [online]. [cit. 2021-20-12]. Dostupné z: <https://allthatsinteresting.com/lisa-mcvey>

a přirozený pohled, neuhýbat), posturu (odklánění od oběti signalizuje odstup, nechut'), proxemiku (čím větší vzdálenost od oběti, tím možný pocit neosobního oficiálního jednání). *Verbální komunikace* zahrnuje paralingvistiku (hovořit tlumeným hlasem, pomaleji, tím může působit jednání trpělivější a ohleduplnější), aktivní naslouchání (shrnovat informace, které jsme uslyšely, empatické mlčení), osobní vyjadřování (formulace typu „myslím si“, „bylo by dobré“, vzbuzují pocit zájmu), vyjádření samozřejmého (okolnosti, které jsou považovány za samozřejmé), vyjadřování pocitů (nestranný přístup, „Mrzí mě, co se stalo“).³⁰ Často se oběť přizpůsobuje našemu jednání, přejímá naše postoje a pokud budou správné, tak je možné se dostat dobrého výsledku.

S přeživším útokem je dále spojován proces viktimizace neboli proces poškozování oběti. Primární viktimizace je poškození oběti samotným trestným činem. Tu doprovází primární újma, která je fyzická, psychická a také materiální. Jak bude újma velká, záleží na trestném činu a síle osobnosti dané oběti. Sekundární viktimizace je proces poškozování oběti po trestném činu. Zvláště reakce společnosti, rodiny, přátel, médií ale i orgánů činných v trestním řízení ovlivňují proces viktimizace. Oběť chce mít pocit bezpečí, důvěry a mít dostatek informací. Tím vším je ovlivňována sekundární újma, která je zde psychická. Důležitou roli mají policisté, kteří jsou zpravidla mezi prvními, kteří přijdou do kontaktu s obětí krátce po trestném činu.

Po trestném činu může stále hrozit nebezpečí, že pachatel bude chtít dokončit své neúspěšné jednání nebo se bude chtít zbavit případného svědka. Proto je nutné zajistit ochranu oběti. Jedná se o bezpečnostní plán, který obsahuje pokyny pro oběť, jak se chovat v domě, mít připravený plán odchodu, signály pro sousedy, které upozorní, že potřebuje pomoci. Další ochrana může mít podobu kamer v bytě a okolí, GPS, přestěhování oběti nebo neustálý dohled nad obětí, v trestním řízení vystupuje jako utajený svědek, program na ochranu svědků.

3.4. PACHATEL

Přínosné pro zlepšení odhalování a vyšetřování vražd jsou poznatky o osobnosti pachatele. Poznatky z kriminologického výzkumu nám nabízejí shrnutí nejčastějšího

³⁰ VELIKOVSKÁ, Martina. *Psychologie obětí trestných činů: proces viktimizace, status oběti a jeho význam, prevence a vyrovnávání se s viktimizací, reálné případy z policejní praxe*. Praha: Grada, 2016. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4849-8.

typu pachatele. Obecně tedy můžeme říct, že pachatel je většinou mladšího věku, má nižší vzdělání, je zde přítomnost nadměrného užívání alkoholu, časté poruchy osobnosti a chování (= psychopatie), častá je slabomyslnost, větší zastoupení tvoří svobodní a rozvedení než ženatí nebo vdaní. U sexuálně motivovaných vražd lze říci, že jsou citově nevyzrálí a chladní, mají pocit méněcennosti nebo mají nějaké komplexy, často se stávají sériovými vrahy. Ovšem ne vždy to lze aplikovat na každý případ a počítat tedy s takovým obrazem pachatele.

Osobnost pachatele je tvořena temperamentem a charakterem. Podle Cloningera charakter a temperament jsou měřitelné a mohou pomoci při odlišení mezi lidmi. Temperament se projevuje přirozeně a charakter je vytvářen v průběhu života. Bylo by snadné, kdybychom mohli hned rozpoznat pachatele od ostatních osob, ale bohužel to tak není. Nejsou žádné zvláštnosti osobnosti, které by nasvědčovali tomu, proč zrovna onen člověk spáchal trestnou činnost. Proto se zaměřuje psychologie na odlišení mezi pachateli navzájem, a nikoliv od ostatních lidí. Tím jsou vytvářeny různé typologie pachatelů. Já zmíním pouze pár z nich.

Odlišení organizovaného a neorganizovaného pachatele dle pracovníků FBI (po kritické analýze zjištěny určité nedostatky a mezery v použitelnosti v praxi). Jedná se o odlišení z hlediska způsobu provedení trestného činu. Pro *organizovaného* pachatele je typická vyšší inteligence, má kvalifikovanější profesi, uspořádané rodinné a sociální vztahy, nemá sociální či sexuální problémy, většinou trestnému činu předchází určitý situační stres, předchází spojení alkoholu a kriminálního jednání, mužnější typ, který nesnáší moc dobře kritiku, je dominantní ve svém jednání. S obětí navazuje kontakt před činem. Většinou bývá připravený a svůj čin si naplánoval, má opatřenou zbraň předem. Ukrývá tělo či ho odnáší na jiné místo. Může i spolupracovat s policií a sledovat průběh vyšetřování. Opakem je *neorganizovaný* typ pachatele, pro kterého platí pravý opak organizovaného typu. Navíc mohl být v dětství fyzicky či psychicky zneužíván, možné problémy ve škole. Svoje jednání nepřipravuje předem a tomu odpovídá i výběr zbraně, kterou je většinou nějaký předmět nacházející se na místě činu.

Obecná typologie řadí pachatele do pěti skupin. První je *socializovaný* typ. Tento typ je považován za tzv. normální. Jelikož odpovídá normálním představám chování lidí. Chová se a prožívá jako každý průměrný člověk. Při spáchání trestného činu se pachatel zachová tak, jak by reagoval nejspíše každý, cítí lítost, obavy a smutek. S tímto pachatelem je snazší komunikace a lepší spolupráce. Stačí více zdůraznit morální stránku a jeho vazby k blízkým. Jedná se většinou o jednorázový čin.

Neurotický typ, jak už název napovídá, je doprovázen neurotickými poruchami, které jsou například obsedantně kompulzivní jednání, hysterické reakce, zvýšená úzkostnost. Určitým způsobem se odrážejí v trestném jednání pachatele a v motivaci. Často jsou to případy mladistvých, kteří jednají proti vlastní rodině kvůli konfliktu. Důležité při kontaktu je pochopení, že se jednalo o exces.

Psychopatický typ je výrazně ovlivněn osobností pachatele. „Osobnost (její temperamentové a charakterové vlastnosti a rysy) sehrává výraznou roli, a to jak v motivační konstelaci, tak ve způsobu spáchání trestného činu. Naopak situační faktory ustupují do pozadí.“³¹ Jedná se o zvláštnosti v chování a prožívání. Jsou rozpoznatelné při běžném jednání s člověkem a jde tedy poznat, že člověk se vymyká normálnímu chování (chování zastávané většinou společností). U tohoto typu osobnost postrádá nějakou vlastnost nebo je naopak ta vlastnost velice intenzivní. Společnost je považuje za tzv. podivíny. Ale to neznamená, že co psychopat (dnes se používá pojem porucha osobnosti a chování) rovná se pachatel. Je zde sice velké procentuální zastoupení, zvláště u recidivistů, ale ne vždy tomu tak je. Při kontaktu s nimi je po přípravě snadnější se k nim dostat, ale i tak najít nějaký způsob je těžké, zvláště pokud u nich chybí právě vlastnost nějakých vyšších citů nebo mravní zábrany, tam důraz na morální hodnoty jako u předchozích typů nezabere. A jakékoliv zaváhání nebonepřipravenost policie otočí ve svůj prospěch. Také účinky jakési nápravy po trestu odnětí svobody se většinou nedostaví.

Mentálně nedostačivý typ je pachatel, který má nižší inteligenci, huře se vyjadřuje, často bývá snadno ovlivnitelný a vykonává činy pro druhé. Tomu odpovídá způsob spáchání trestného činu, který je nepřipravený a jednoduchý a také bývá násilný. Rozpoznání bývá snadné, ale kvůli ovlivnitelnosti může vymýšlet různé nepravdivé scénáře anebo se sám doznat k něčemu, co neudělal.

Psychotický typ má nějakou z duševních poruch neboli psychóz (dnes třídíme psychózy do dvou skupin: poruchy nálad a schizofrenní poruchy). Pachatel tohoto typu většinou spáchá násilný trestný čin, který je velice brutální, nesrozumitelný a nápadný, jeho důvod pro čin je nepochopitelný a zvláštní. Pokud jsou zde příznaky psychózy, tak je přivolán znalec v oboru psychologie a bývá shledán nepřičetným. Věrohodnost výpovědi psychotického pachatele je nutné přezkoumat. I zde neplatí, že co psychotický člověk to pachatel.

³¹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Kriminální psychologie*. Praha: Eurounion, 1998. ISBN 80-85858-70-3.

Jelikož psychologie prostupuje často vyšetřováním a je přínosná, objevuje se zde institut psychologické intervence. Přizvání psychologa nemusí být teprve až po zahájení vyšetřování, ale již před vyšetřováním. Například Záhorská popisuje svou zkušenost s přizváním při odposlechu osob, aby poskytla nástin osobnosti pachatele a sestavila tak jeho profil. Jeho využití před dopadením může mít své výhody v přípravě zadržení pachatele, dalším průběhu vyšetřování, odhadu nebezpečnosti pachatele.

Po zahájení vyšetřování je pomoc konzultanta vyžadována u vyšetřovacích úkonů. Mezi nejčastější úkony přizvání konzultanta patří výslech, který je důležitý pro získání kriminalisticky relevantních informací. Jeho úlohou je zde zjištění osobnosti vyslychaného, zjistit věrohodnost výpovědi. Pokud lže, navrhně, jak dále pokračovat, zvolí taktiku výslechu a zároveň upozorní na nevhodné otázky (u pachatele, svědka, oběti, dítěte). Dále sleduje jeho chování v průběhu výslechu, pomáhá při formulaci otázek pro snazší rozpomenutí vyslychaného. Ovšem sám konzultant nesmí nijak zasahovat do výslechu, nesmí klást otázky, to platí u všech úkonů. Může tedy pomoci správnému vedení výslechu.

Dále se využívá účast konzultanta u konfrontací pro dobré naplánování podle osobností, které mají být účastny konfrontace, pomoc při určení, kdo konfrontaci povede, opět pro pozorování chování osob. Dalším úkonem je rekognice, která slouží k znovupoznání předmětu či osoby, kterou člověk dříve vnímal. Jedná se o neopakovatelný úkon a je tedy důležité, aby proběhl správně s maximálním ziskem informací. Konzultant se zaměřuje na chování osoby, která identifikuje, a její věrohodnost a na identifikující osoby. Další je rekonstrukce, kdy rekonstruovány mohou být situace místa činu, skutkové okolnosti činu, předměty, které mají vztah k události, vnější podoba člověka podle zachovalé kostry či jiných znaků. Konzultanti jsou tak povoláni k hodnocení chování lidí přítomných na rekonstrukci, nejlépe když jsou konzultanti přítomni již při přípravě rekonstrukce.

Dále Záhorská zmiňuje videografii, která slouží k dokumentaci všeho při vyšetřování a možnost se tak zpětně podívat a zhodnotit znova místo činu, výslech a další úkony, při kterých nemohl být konzultant přímo přítomen.

Další důležitou spoluprací konzultanta při vyšetřování je psychologické profilování. Profilování je postup pro sestavení profilu pravděpodobného pachatele (o jakého pachatele by se mohlo jednat) na základě znalostí konzultanta o chování a prožívání.

„Psychologické profilování vychází z předpokladu, že člověk promítá do jakékoli činnosti a výtvorů svou osobnost.“³² Nedá nám sice přesný popis, jakého pachatele máme hledat, ale může nás navést určitým směrem, zúžit okruh podezřelých. Otázky, na které se snaží odpovědět, jsou *jak, co, proč, kdo*. Na první dvě otázky se zaměřuje, pokud ohledává místo činu nebo místo nálezu mrtvoly, kde poloha samotné mrtvoly může hodně napovědět. Nejlepší je situace, kdy sám konzultant může být přítomen přímo na místě činu. Pokud ne, tak je dobré mít záznamy, ze kterých by se mohl následně kvalitně seznámit s místem činu. Dalším vodítkem jsou pitevní zprávy a fotografie, které zjišťují způsob spáchání a příčinu smrti. To konzultant posuzuje pro zjištění duševního rozpoložení pachatele, jeho časové možnosti a emoce. Dále se konzultant snaží co nejvíce poznat oběť, jak se chovala, kdo to byl, jak byla vnímána rodinou, přáteli a okolím.

Objasnit otázku *proč* je náročné. Napovídá o tom způsob spáchání. Někdy bývá hlavní důvod zastřen, je tak těžké posoudit a objasnit, proč tak pachatel učinil.

Odpovědí na poslední otázku *kdo* je sestavení profilu neznámého pachatele, který obsahuje určité poznatky. Jsou jimi například věk, pohlaví, rodinný stav, inteligence, vzdělání, sociální život, charakteristika osobnosti, možné zaměstnání, možný výskyt patologického chování, možný motiv a další skutečnosti, ale ne vždy jemožné zjistit veškeré skutečnosti. Existují dva směry, které určují profilování, a to od FBI a z Liverpoolu (Centrum pro investigativní psychologii).

Dále bych krátce zmínila ještě činnost konzultanta v otázce nebezpečnosti pachatele. Psycholog – konzultant hodnotí u pachatele, zda po trestu odnětí svobody je možné, že bude opakovat trestnou činnost (například rozhodnutí o podmíněném propuštění Breivika, kde psychiatrická řekla, že je zde stále hrozba nebezpečí z jeho strany), jak bude reagovat při zatýkání, jaká bude brutalita útoku.

Možnost účasti konzultanta z oboru psychologie při vyšetřování nám povoluje § 157 odst. 3 TŘ tam, kde se jedná o závažné a skutkově složité případy.

3.4.1. SÉRIOVÍ VRAZI

Jedním z možných pachatelů může být vrah sériový, který vraždí více lidí po

³² ZÁHORSKÁ, Jindřiška. *Psychologická intervence při vyšetřování trestných činů*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-236-2.

delší dobu (v rámci měsíců nebo let). Právě ten delší časový interval (tzv. cooling off) mezi jednotlivými útoky je rozlišení mezi sériovým vrahem a masovým vrahem. Počet osob, které musí být zavražděny, je dle definice FBI dvě a více. Také není nutné, aby tyto vraždy páchal pouze jeden pachatel, ale může jich být více (manželé Stodolovi). Důležité je také odlišení od tzv. spree killer, kterého Drbohlav nazývá záchvatovým vrahem. Ten vraždí bez tzv. fáze cooling off, což je právě delší interval mezi vraždami pro rozmyšlení další vraždy či přerušení. Spree killer vraždí v jednorázové vlně v krátkém časovém intervalu, která jednoduše vyprchá. Příkladem záchvatového vraha je Howard Unruh, který cestou přes předměstí zabil 13 lidí a dalších dvacet minut takto pokračoval na různých místech (kvůli různým místům nemůže být považován za masového vraha).³³

I u sériových vrahů máme určité typologie. Jednou z nich je dělení dle motivu. Jedná se o šest typů: sexuální vrazi, loupežníci, vztahoví, z přesvědčení, nájemní a dispoziční vrazi. Drbohlav ještě dodává kategorii vrahů, kteří vraždí pro zábavu. Mezerou této typologie je, že motiv se může v průběhu času měnit.

Další typologií, která ovšem také neunikla kritice, je dělení na typ vizionářský (pachatel trpí vážnou duševní poruchou, která ho údajně nutí k danému jednání), misionář (je přesvědčen, že svět zbavuje něčeho špatného anebo se chce mstít společnosti

za něco špatného, co mu bylo způsobeno), hédonista (pachatel si vraždu užívá, má radost, že se o něm baví média, požitek může být buď sexuální nebo z adrenalinu či materiální), vrazi z rozkoše (sexuální vrazi, radost z mučení oběti a jejího ovládnutí). Jednotlivé typy je možno poznat podle jejich modu operandi (stopa pachatele ve způsobu spáchání trestného činu).

Co se týká zastoupení žen v sériových vraždách, tak je menšinové. Dle studie ženy, které vraždí samotné, ve většině případů znají svou oběť, většinou nepoužijí zbraň (spíše použijí jed, injekce, udušení), jsou pečlivé, opatrné, organizované, vraždu páchají u sebe doma nebo v jeho blízkosti. Naopak ženy, které nevraždí samy, jsou agresivnější, neorganizované, používají střelné zbraně a vraždí mimo svůj domov.

Často se u pachatelů sériových sexuálních vražd objevuje fyzické či psychické

³³ BOURGOIN, Stéphane. *Bestiální vrazi: autentické výpovědi o sériových vraždách*. [Plzeň]: Nava, 1994. ISBN 80-85254-35-2.

násilí, kde byli v roli oběti, násilné fantazie už v brzkém věku, nezájem o aktivity svých vrstevníků, absence otce, složitý vztah s matkou. Ve většině případů tedy nacházíme špatné rodinné či sociální prostředí. Ale u některých pachatelů, kteří sice tvoří velmi malou skupinu, je rodinné či sociální prostředí normální. Většinou se může zdát, že sériový vrah bude podivín, který není schopen sociálních interakcí, což může být ve většině případů pravda, ale najdou se i takoví jedinci, kteří budou dokonale zapadat do společnosti a mít dokonce velké sympatie (například Ted Bundy, Dean Allen Corll).³⁴

Českým nejznámějším případem sériových vrahů jsou například manželé Stodolovi, kteří se zaměřili na starší oběti, které zabili u nich doma, kam se dostali bez násilí. Svě oběti svázali a mučili, aby jim prozradili, kde mají své cennosti nebo peníze, poté je zabili a snažili se ta úmrtí zinscenovat jako sebevraždy (bohužel většinou jim to prošlo, jelikož se moc nedbalo na důkazy, které nasvědčovaly cizímu zavinění), odnášeli si i jiné věci jako například alkohol, prací prášek či ložní prádlo. Poslední vraždy jim byly osudné, když jedna z obětí (matka svých zavražděných dcer) přežila a nahlásila to policii. Stodolovi byli odsouzeni na doživotí v roce 2004.³⁵

Dalším známým případem je tzv. spartakiádní vrah, který se zaměřoval na mladé dívky, které zabil a znásilnil a v některých případech posmrtně zohavil. Byl mladý a nadprůměrně inteligentní, ovšem se sexuální agresivitou a bez schopnosti projevit lítost nad svými činy. Při rekonstrukci zmínil, že lituje jen toho, že byl dopaden. Podstoupil kastraci a po propuštění si změnil jméno.³⁶

Dále případ Williama Lestera Suffa, sériového vraha z USA, který zabíjel a znásilňoval prostitutky. Ještě před těmito hroznými činy byl odsouzen se svou manželkou za smrt jejich dcery, kterou ubil v amoku. Byl odsouzen na 70 let, ale byl propuštěn po 10 letech za dobré chování. Po jeho propuštění se stal váženým členem společnosti, pro práci vládního prodávče cenných papírů a sousedy byl považován za napraveného důvěryhodného muže. Ale i přes to začal zabíjet prostitutky. K mému překvapení v té době také pracoval jako asistent koronera a

³⁴DRBOHLAV, Andrej. *Psychologie sériových vrahů: 200 skutečných případů brutálních činů sériových vrahů současnosti*. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4371-4.

³⁵DRBOHLAV, Andrej. *Psychologie sériových vrahů: 200 skutečných případů brutálních činů sériových vrahů současnosti*. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4371-4.

³⁶DRBOHLAV, Andrej. *Psychologie sériových vrahů: 200 skutečných případů brutálních činů sériových vrahů současnosti*. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4371-4.

znovu se tak vracel na místo činu, což ho sexuálně uspokojovalo. Dopaden byl náhodou po kontrole na dálnici, kde si policie všimla krvavé skvrny na sedadle. Byl odsouzen k trestu smrti.³⁷

Sérioví vrazi vzbuzují ve společnosti velkou obavu a pokud se mediálně probírají, je veliký tlak na policii k rychlému vyřešení a dopadení vraha. Bohužel ne vždy vyšetřování jde rychle a snadno a může tak někdy trvat i několik let, než je vrah dopaden. Někdy se vrahové sami dokonce po letech přiznají (vrah známý jako BTK³⁸). A také velkým pomocníkem pro vyřešení případů po několika letech bylo zlepšování metody DNA.

3.4.2. KANIBALOVÉ

Další specifickou skupinu vrahů tvoří kanibalové. Kanibaly jsou nazýváni proto, že svou oběť konzumují. Jsou podobní sériovým vrahům z hlediska motivace k vraždě s tím rozdílem, že svou oběť, ať už z jakéhokoliv důvodu, sní. Život pachatele je téměř totožný jako u sériového vraha. Má v mládí sklony k týrání zvířat, zhárství, sadistické fantazie, komplikovaný vztah s matkou, chybějící role otce. Kanibalismus se nemusí projevit hned s první vraždou, ale až po nějakém čase, kdy se jeho způsob uspokojení může vyvíjet.

Existuje mnoho případů vrahů, kteří svou oběť mučili, poté zabili a následně zkonzumovali nebo pili jejich krev. Mezi nejznámější a nejkrutější patří případ Andreje Čikatila. Čikatilo, který se narodil ještě v tehdejší sovětské svazu, si vybíral dospělé ženy a nejčastěji děti ve věku 8 až 17 let, které mučil (ještě když žily), zabil a jejich části těla následně snědl. Motivací jeho jednání bylo sexuální uspokojení, které přicházelo při mučení a přítomnosti krve. Jeho děsivé působení trvalo 12 let a stálo život 53 obětí.³⁹

3.4.3. MASOVÍ VRAZI

Počet obětí, který je potřeba k naplnění definice masového vraha, stále není

³⁷ DRBOHLAV, Andrej. *Psychologie sériových vrahů: 200 skutečných případů brutálních činů sériových vrahů současnosti*. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4371-4.

³⁸ DRBOHLAV, Andrej. *Psychologie sériových vrahů: 200 skutečných případů brutálních činů sériových vrahů současnosti*. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4371-4.

³⁹ MARTINGAL, Moira. *Kanibalové: vraždící monstra*. V Praze: XYZ, 2006. ISBN 80-87021-24-X.

jednotný. Dle definice FBI je to pachatel, který zabije na jednom místě více než 4 lidí. Usmrcení osob je v rámci jednoho časového okamžiku, na rozdíl od sériového vraha, kde mezi jednotlivými vraždami jsou delší časové úseky.

Odlišují se určité subtypy masových vražd, které se liší v motivu, oběti, zbrani, v prostředí a věku. Jsou jimi: masové vraždy v rodinném prostředí, na školách, na veřejných místech, masové sebevraždy organizované jedincem, konflikty obchodních zájmů, genocida, teroristické útoky, specifické masové vraždy (úmyslný pád letadla). Mezi nejčastější motivy masových vrahů patří pomsta, domnělé vyřešení vlastních problémů, náhlý útok, nenávisť, paranoia, touha po moci a další. U masových vrahů není často přítomen jen jeden konkrétní motiv ale kombinace více motivů. Také pachatelé více reagují na své sociální prostředí, kde konflikt v tomto prostředí je původem motivu. Z tohoto důvodu nelze porovnávat osobu pachatele například teroristického útoku s masovým útokem ve škole.

Mezi známé případy masových vrahů, kteří byli vysoce postaveni a mají na svědomí velké ztráty na životech, patří jména jako I. V. Stalin, Mao Ce-tung a A. Hitler. Případy jednotlivců bez vysokého postavení jsou například: A. B. Breivik, který svůj útok plánoval 9 let (zabil 69 lidí na norském ostrově); Olga Hepnarová (zabila 8 lidí poté, co najela na tramvajovou zastávku); Josef Svoboda (ubil vlastní rodinu); James Eagan Holmes (zastřelil 12 lidí na premiéře filmu Batman); Eric Harris a Dylan Klebold (zabili 13 studentů ve své škole).⁴⁰

3.4.4. ORGANIZOVANÁ ZLOČINECKÁ SKUPINA

Definici dle českého právního řádu najdeme v § 129 TZ. Znaky vyplývající z trestního zákoníku a určující organizovanou zločineckou skupinu jsou: společenství nejméně 3 osob, vnitřní organizace, rozdělení funkcí, dělba činnosti, soustavné páčání. Je nutné odlišit organizovanou zločineckou skupinu od organizované skupiny, která nemá takovou propracovanou vnitřní organizační strukturu, dělbu činností a dlouhodobé působení.

Činnost organizované zločinecké skupiny není jen v samotném páčání

⁴⁰ DRBOHLAV, Andrej. *Psychologie masových vražd: příběhy temné duše a nemocné společnosti*. Praha: Grada, 2015. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-5599-1.

trestných činů, ale také v doprovodných jednání, které se snaží usnadnit chod samotné skupiny. Jedná se o obstarávání uplacených falešných svědků a falešných důkazů, vlastnění zpravodajských služeb, zajištění kvalitních právních služeb.

Páchání trestných činů v rámci zločinecké skupiny má znaky profesionality, dobré vybavenosti a velké loajality v rámci skupiny. Při objasňování vraždy je dopaden sice pachatel, ale kdo stojí za organizováním, zůstává většinou skryto. Proto se zde více využívají utajené metody a prostředky (odposlechy, použití agentů v utajení, sledování osob dle trestního řádu), které slouží pro důležitý sběr důkazů pro odhalení celé zločinecké skupiny před zahájením procesu stíhání.

Vraždy, které jsou spáchány v rámci skupiny, slouží často jako řešení konfliktů mezi dvěma zločineckými skupinami nebo jako sankce v rámci skupiny pro porušení loajality nebo odstranění pro ně nevhodných lidí či svědků. Nejen vraždy, ale také sebevraždy, nešťastné náhody a náhlá úmrtí souvisejí se zločineckou skupinou a jejich snahou zakrýt vraždy, kterých se dopustili, jako něco, co se nestalo násilnou činností.

Světovými příklady nejznámějších zločineckých skupin v podobě mafie je Cosa Nostra v USA, japonská Jakuza a italská mafie.⁴¹ V České republice jsou zločinecké skupiny často vytvořeny na základě národnosti (české, slovenské, vietnamské, bulharské, albánské, ruské, ukrajinské).⁴²

V České republice odhaluje a vyšetřuje organizovaný zločin specializovaný Útvar pro odhalování organizovaného zločinu.

3.5. MOTIVY

Zjistit motiv trestného činu vraždy je důležité pro poznání a objasnění samotného činu, a tím dojde k nasměrování postupu vyšetřování, dále je důležité pro rozhodování soudu ohledně výše trestu. Motivů pachatele je velké množství a jsou nejčastěji tříděny do určitých kategorií. Jednotlivé kategorie motivů, které vedly pachatele spáchat vraždu, jsou: konflikty v mezilidských vztazích, zjištěné, krycí, sexuální, z útrpnosti (sem spadá eutanazie), likvidační (konkurence, spolupachatelů), nesnášenlivost (rasová, národnostní, náboženská), politické. Zcela specifické motivy jsou u trestného činu

⁴¹ NĚMEC, Miroslav. *Organizovaný zločin: aktuální problémy organizované kriminality a boje proti ní*. Praha: Naše vojsko, 1995. ISBN 80-206-0472-3.

⁴² Ministerstvo vnitra České republiky, 2021 [online]. MVCR. [cit. 2022-03-01]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/bezpecnostni-hrozby-337414.aspx?q=Y2hudW09Mg%3D%3D>

vraždy novorozeného dítěte matkou. Motivem vraždy dítěte může být důvod nemanželského dítěte, strach z neschopnosti dítě uživit, otec je jiné národnosti, dítě je nechtěné a další.

Komplikací ve zjišťování motivu je inscenace motivu, kde se pachatel snaží zastříť jiný motiv, a tím vyšetřování směřovat na jiný okruh podezřelých osob. Motivy se mění společně s vývojem společnosti, se změnou jejích hodnot.

Pomoci se zjišťováním motivu může i psycholog konzultant přivolaný k případu. Otázkou motivu se zabývá, jak jsem výše zmínila, již při vytváření psychologického profilu pachatele, kde se snaží najít odpověď na otázku, *proč* pachatel vraždil. Ale i pro samotného odborníka je těžké zjistit duševní dění, které se odehrává v pachateli.

Motiv pachatele je něco, co ho vzbuzuje, udržuje a zaměřuje na určitý cíl. Zdroje motivace jsou vnitřní pohnutky, které jsou zčásti uvědomované a zčásti neuvědomované, a vnější situační stimuly. „Neexistuje nemotivovaná trestná činnost, existuje pouze trestná činnost bez známé motivace.“⁴³ Motivem může být například potřeba, zájem, pocity, představa, fantazie nebo příhodná situace. Motiv není to, co odlišuje pachatele od osoby, která trestný čin nespáchala, jelikož pachatelé nemají specifický motiv. Jsou to motivační procesy doprovázeny osobnostní charakteristikou situačními faktory. Jedná se tedy o složitý proces, který je ovlivňován řadou faktorů.

⁴³ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Kriminální psychologie*. Praha: Eurounion, 1998. ISBN 80-85858-70-3.

4. TYPICKÉ STOPY

Stop, které jsou nalezeny ať již na místě činu, na těle oběti, na předmětech nebo na místech přípravy či utajování nebo v paměti lidí, je velké množství. Dle podoby stopy je dělíme na materiální a paměťové.

4.1. MATERIÁLNÍ STOPY

Jedná se o fyzicky získatelný materiál, který nám sdělí určitou informaci, která může vést k dopadení pachatele, určení způsobu usmrcení, identifikaci zbraně a dalších. Třídění stop dle informací, které obsahují, je následující.

Stopy o *vnější stavbě objektu* (daktyloskopické stopy, stopy obuvi, kousnutí). Zajišťování trasologických stop je prováděno fotografováním, v originále, prostřednictvím želatinové fólie, elektrostatickým přenosem prachových částic a odléváním. Stopy obuvi se hledají za normálních světelných podmínek, které jsou dobře viditelné, ale některé stopy mohou být skryté a je proto nutné použít metody zviditelňování stop (fotografické, fyzické a chemické zvýrazňování). Daktyloskopické stopy jsou stopy papilárních linií, které se nacházejí na konečkách prstů a chodidlech a slouží k identifikaci jejich nositele. Jejich sběr musí být řádně fotografován a pečlivě označen, aby nedošlo k záměně. Jedná se o velice důležitý důkaz. Pro jejich co nejlepší odběr jsou vyvinuty různé metody.

Stopy o *vnitřní stavbě objektu* (stopy krve, slin, spermatu, vlasů, povýbuchových zplodin, pachových stop). U biologických stop je nutné dodržet správný postup odběru, aby nedošlo k jejich znehodnocení (nedotýkat se jich holou rukou, zajistit celý předmět, pokud je to možné, nebo snímat biologickou stopu čistými nástroji do velice čistých nádob, ideálně sterilních, zajistit všechny biologické stopy, zajistit srovnávací materiál, který je od poškozeného, obviněného nebo zúčastněné osoby). Biologická stopa může vést k získání DNA. Díky zdokonalování techniky analýzy DNA se podařilo vyřešit mnoho případů i často případy, které byly odloženy po dlouhou dobu z nedostatku důkazů. V České republice byla metoda analýzy DNA při vyšetřování poprvé použita v roce 1992. Výhodou DNA je, že vydrží zachovalá velice dlouhou dobu. U pachových stop je velmi složitý postup, protože nejsou viditelné a nelze je

zviditelnit a snadno podléhají znehodnocení. Povýstřelové zplodiny nám mohou odhalit, z jaké vzdálenosti bylo vystřeleno, v jakém obalu byla zbraň uložena.

Další jsou *stopy působení* (stopy vlečení, působení tepelné nebo elektrické energie), *stopy o dynamice a průběhu události* (směr, intenzita útoku, zlomeniny, podlitiny – jejich vyšetření u dětí dokáže velice přesně určit jejich stáří, biologické stopy pod nehty), *o znalostech a schopnostech pachatele* (způsob oddělení částí těla, vyrobené nástražné výbušniny), *o prostředí typickém pro život pachatele* (mikroskopy prachu, rostlin, hlíny), *o příslušnosti části a celku* (zlomené části zbraně v těle oběti, na místě činu).

4.2. PAMĚŤOVÉ STOPY

Paměťové stopy jsou stopy v paměti lidí, kteří byli přítomni trestnému činu. Svědci mohou podat informace o chování pachatele, jeho podobě, jeho cesty, způsobu spáchání. Problémem je, že ne vždy jsou tyto informace dokonale uloženy v paměti lidí. Faktor ovlivňující kvalitu zapamatování informace je zájem o poznávané objekty nebo událost. A samozřejmě dobou, která uplyne od trestného činu, poté už informace mohou být zkreslené. Problém nastane při křivých svědectví z důvodu strachu nebo tvrzení, že si nic nepamatuji. Svědci mají strach z možného útoku na ně a je tak těžké od nich získat věrohodné informace. Důležité je zde zdůraznit různé programy na ochranu svědků. Paměťové stopy nejsou jen zrakové, ale také sluchové, čichové, chuťové a hmatové.

O paměťových stopách jsou formulovány následující závěry: nejsou dostatečně objasněny; jsou ovlivněny vlastnostmi osoby, která je uchovává; nevznikají okamžitě (doba od vjemu do zafixování může být různě dlouhá); nelze je využít opakovaně (může docházet ke zkreslení, pozměnění); nejsou vždy dostupné (pokud osoba z důvodu nemoci či zdravotního stavu nemůže poskytnout anebo nechce a žádným medikamentem je nelze vyvolat); pokud nositel paměťové stopy zemře, jsou nenavratitelné.

Jejich kvalita je ovlivněna okolnostmi, za kterých byly vnímány (v polospánku, v rozrušení).

Na rozdíl od nositelů si pachatel velice dobře a do všech detailů pamatuje svůj čin a často se k němu i vrací. Odlišná je situace, pokud došlo k vraždě v určitém rozrušení, kde může dojít až ke ztrátě paměti. K potvrzení ztráty paměti může být přivolán psycholog, který ji může potvrdit či vyvrátit.

5. TYPICKÉ VYŠETŘOVACÍ SITUACE

Na samém počátku vyšetřování vznikají určité typické situace, které jsou závislé na kvantitě získaných informací o činu.

5.1. MRTVOLA NENALEZENA

První typickou situací je, že osoba se pohřešuje nebo je neznámá a je zde podezření, že došlo k vraždě. Ovšem samotné pohřešování nebo neznámá osoba nestačí k zahájení vyšetřování pro násilný trestný čin. Je potřeba, aby okolnosti, za kterých osoba zmizela, nasvědčovaly k násilnému činu. Osoba zmizela z místa, kde je spousta krve, byly nalezeny výhrušné dopisy, měla velice výrazné konflikty s ostatními lidmi, osoba zanechala své důležité věci jako peněženku, telefon, klíče doma, odešla bez vhodného oblečení vzhledem k počasí. Vyšetřování je tedy směřováno na nalezení osoby, zjištění možného motivu vraždy a pachatele.

Policie se snaží o detekci pohybu oběti, co měla na sobě a kde byla naposledy viděna, zajištění vzorků její DNA pro možnou pozdější identifikaci.

5.2. MRTVOLA A JEJÍ ČÁSTI NALEZENY, ALE TOTOŽNOST NENÍ ZNÁMA

Jedná se o jednu ze dvou situací, které mohou nastat v případě, kdy je oběť nalezena. Je to složitá situace a bez identifikace oběti je velice obtížné určit směr vyšetřování. Nemožnost zjištění totožnosti může být v důsledku vysokého stupně rozkladu, nepřítomnosti dokladů, osoba není nikým pohřešována a není tak nikdo, kdo by mohl oběť identifikovat. V tomto případě může být zapojena veřejnost. V takových situacích je malá objasněnost vražd.

5.3. MRTVOLA A JEJÍ ČÁSTI NALEZENY A TOTOŽNOST ZNÁMA

Druhou a jednodušší situací pro policii představuje situace, kdy oběť je možné identifikovat. Jedná se o většinu případů. Oběť má u sebe doklady, byla nalezena ve svém bytě nebo rozpoznána sousedy či příbuznými. Zjištění totožnosti je jedním z prvních postupů policie při nález mrtvoly.

5.4. PACHATEL JE/NENÍ ZNÁM

Tato situace se odvíjí od toho, zda bylo učiněno obvinění vůči konkrétní osobě nebo zatím není pachatel znám.

Pokud je konkrétní pachatel obviněn, tak záleží na jeho postoji k obvinění. Ten je buď kladný, tzn. že se k celé události přiznává, anebo záporný, tzn. že popírá vše, co by ho spojovalo s vraždou nebo celou událost vysvětluje jako nutnou obranu nebo nešťastnou náhodu. Ovšem i když se pachatel dozná, ne vždy to musí znamenat, že se o skutečného pachatele jedná. V obou případech, a hlavně ve druhém, kdy pachatel popírá svou účast na vraždě, je nutné ho řádně vyslechnout a vše zapsat, aby při pozdějším vyšetřování mohly být porovnány důkazy s jeho výpovědí.

V případě neznámého pachatele je důležité posbírat co nejvíce informací k zaměření se na určitý okruh podezřelých.

Informace získané od veřejnosti, soudních lékařů, znalců, různých expertíz, psychologů, kteří sestaví profil, by se měly týkat vnějších znaků vedoucí k identifikaci pachatele a jeho psychických vlastností, intelektu, vztahu oběti s pachatelem a další.

6. ZVLÁŠTNOSTI PŘEDMĚTU VYŠETŘOVÁNÍ

Pod předmět vyšetřování patří objekt, objektivní stránka, subjekt, subjektivní stránka trestného činu.

U *objektu* trestného činu vraždy je důležité zjistit, zda pachatel mířil jen proti životu své oběti nebo porušil i jiné společenské vztahy, zájmy, hodnoty chráněné trestním zákonem. Po zjištění motivu, cíle a vztahu oběti s pachatelem můžeme lépe odpovědět proti čemu směřoval útok. Poté je nutno posoudit souběh s možnými jinými trestnými činy.

Bez objektu by se nejednalo o trestný čin. Musí být tedy vždy přítomen. A u vražd je také důležitý předmět útoku, kterým je u vražd konkrétní oběť, kterou pachatel usmrtil. Její nález a identifikace je velická výhoda pro zjištění činu a vypracování metodiky vyšetřování.

Objektivní stránka trestného činu je tvořena jednáním, následkem a příčinnou souvislostí. Důležité je objasnit, že došlo k násilnému jednání a nejedná se tak o sebevraždu či přirozenou smrt. Poté je důležité určit místo činu (zda odpovídá místu nálezu mrtvoly nebo mrtvola byla přenesena), dobu spáchání, jakými prostředky a za jakých okolností byla vražda spáchána, zda se oběť bránila a bylo-li více pachatelů tak objasnit úlohu každého zvlášť.

Pod *subjektem* se rozumí sám pachatel. Je potřeba zjistit, zda se jedná o recidivistu, organizovanou skupinu, speciální subjekt, jinak může být subjektem každá trestně odpovědná fyzická osoba.

Jako poslední předmět vyšetřování je *subjektivní stránka* trestného činu, která se zabývá otázkou zavinění. U vražd nás zajímá, zda došlo k úmyslnému jednání přímému či nepřímému. Pro lepší posouzení otázky zavinění nám pomůže zjištění motivu pachatele, objektivní okolnosti (způsob spáchání, zbraň, chování pachatele v průběhu trestného činu) a vyloučení nutné obrany nebo krajní nouze.

Shrnutím všeho, co je zejména nutné zjistit a prokázat, je tedy: že došlo k vraždě, okolnosti vraždy, pachatele, zavinění, motiv a cíl, příčiny a podmínky.

7. ZVLÁŠTNOSTI PODNĚTŮ K VYŠETŘOVÁNÍ

Latence u vražd je obecně nízká. Nejčastější případy latence je u pohřešovaných osob, které se nenaleznou, vražd novorozenců dětí nebo u cizinců, kteří pobývají v České republice nelegálně. Dvě hlavní skupiny, do kterých lze rozdělit podněty, jsou nález mrtvoly a její části anebo oznámení o pohřešování osob. Zvláštností podnětů k vraždám je nutná přítomnost podezření, že došlo k násilné smrti nebo podezřelému úmrtí.

Mezi časté podněty patří oznámení ze strany organizace (od zaměstnavatele, ubytovacího zařízení), oznámení od samotného pachatele (po dlouhé době, nebo po usmrcení člověka v afektu či z nedbalosti), oznámení občanů (po nalezení mrtvoly, od sousedů, od svědka, oznámení o náhlém podezřelém zmizení osoby, u pokusech o vraždu to je sám poškozený), oznámení pracovníků zdravotnických zařízení (od lékařů, ošetřovatelů), po zjištění orgánů činných v trestním řízení (v souvislosti s výkonem, při vyšetřování jiné trestné činnosti se může objevit další trestný čin nebo se mohou propojit starší případy, které byly vyhodnoceny jako sebevraždy).

S tím souvisí oznamovací povinnost, kterou má každý člověk. A neoznámením trestného činu se dopouští trestného činu dle § 368 TZ neoznámení trestného činu. Výjimku tvoří situace, pokud by člověk sobě nebo osobě blízké tím způsobil újmu na zdraví, nebezpečí smrti nebo trestní stíhání. Další výjimku tvoří advokáti a jeho zaměstnanci, kteří se o trestném činu dozví při výkonu advokacie či právní praxe a stejně tak i duchovní, kteří se dozví o trestném činu v rámci zpovědního tajemství.

8. ZVLÁŠTNOSTI POČÁTEČNÍCH ÚKONŮ

„Počáteční vyšetřovací a operativně-pátrací úkony jsou prostředky řešení taktických úloh, které vyplývají z počátečních vyšetřovacích situací.“⁴⁴

8.1. MRTVOLA NENALEZENA

8.1.1. Výslech oznamovatele a osob blízkých pohřešované osobě

Při důkladném výslechu je potřeba zjistit, jaký je jejich vztah vůči oběti, jelikož se mezi vyslýchanými může pohybovat pachatel. Dále je třeba zjistit, kde se nacházeli, zda mají alibi a poté ho prověřit. Mít na paměti, že nemusí mluvit pravdu.

Poté získat co nejvíce informací o pohřešované osobě (vztahy v práci, v sousedství, její zvyky, osobnost). Jak dlouho se osoba pohřešuje a za jakých okolností zmizela (někdo ji vyzvedl, čekala na schůzku, měla pracovní schůzku, kam říkala, že jede), co měla pohřešovaná osoba na sobě v den svého zmizení, co nejpodrobnější popis osoby (nejen vzhled, typ postavy, ale nějaká specifická zranění, znaménka, tetování), informace podporující obavy, že se osoba mohla stát obětí trestného činu (vycházející z vyšetřovacích situací – nález krve, stopy zápasu, zanechání osobních věcí a další).

U výslechu je důležité pozorovat chování osoby, které nám může napovědět, zda mluví pravdu nebo něco skrývá, jestli je pod tlakem nebo se bojí, a tím určit směr a taktiku výslechu.

8.1.2. Pátrání po pohřešované osobě

Začátek pátrání je v místě, kde byla naposledy viděna nebo kde zmizela a postupně se rozšiřuje do dalších míst. Do pátrání je často zapojena co nejvíce veřejnost a jsou organizovány pátrací skupiny, které prohledávají vytipovaná místa s cílem nalézt mrtvolu nebo její části. V případě podezření, že hrozí vážné

⁴⁴ KONRÁD, Zdeněk, Viktor PORADA, Jiří STRAUS a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika: kriminalistická taktika a metodiky vyšetřování*. 2. rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2021. ISBN 978-80-7380-859-4.

nebezpečí, je důležité rychlé jednání.

Existuje policejní databáze všech pohřešovaných osob, kde se s nimi veřejnost může seznámit a veškeré informace sdělit na linku 158. Současně existuje speciální program Dítě v ohrožení, který se snaží urychlit a zlepšit pátrání po pohřešovaných dětech. Systém se snaží o rychlý přenos informací i mezi veřejností.⁴⁵

8.1.3. Prohlídky bytů, nebytových prostor, pracoviště pohřešované osoby

V místě bydliště se hledají stopy možné vraždy nebo jiné indicie, které by napovídaly o násilném činu. Prohlídky se zaměřují na osobní věci, korespondenci, záznamy, telefonní seznamy, úkryty. Vše je důkladně prohledáno a zaznamenáno.

8.1.4. Zjištění a prověřování informací o způsobu života, stycích a majetkových poměrech

Zjišťují se informace o zdravotním stavu, o plánovaných aktivitách (zda měla pohřešovaná osoba naplánováno něco do budoucna a její zmizení je tedy podezřelé), životním stylu (jak se pohřešovaná chovala, jak působila na sousedy a kamarády, zda se zdržovala v nebezpečných lokalitách), kontaktech (s kým se v poslední době stýkala nebo s jakými lidmi se vídala, zda by tam mohl být někdo podezřelý).

8.1.5. Zadržení korespondence

Zadrženy jsou dopisy, emailová komunikace, pokud je nalezen telefon, tak telefonní záznamy, vše, co by mohlo vyšetřování navést směrem k dopadení pachatele nebo nalezení pohřešované osoby. Zadržena je i korespondence, kterou obdrží osoby od pohřešované osoby. Tu je dobré podrobit analýze písma, aby nedošlo ke zfalšování a navození dojmu, že pohřešovaná osoba je ještě naživu.

8.1.6. Prověření pravdivosti výpovědí vyslechnutých osob

Jak již bylo řečeno výše, ne vždy vyslýchané osoby mluví pravdu ať už z důvodu strachu nebo krytí osoby blízké, a je proto vhodné se přesvědčit o věrohodnosti výpovědi.

⁴⁵ Policie České republiky, 2022 [online]. PCR. [cit. 2022-05-04]. Dostupné z: <https://aplikace.policie.cz/patrani-osoby/DiteVOhrozeni.aspx>

8.2. MRTVOLA NALEZENA

8.2.1. Výslech oznamovatele

Nálezce je vyslýchán, aby sdělil podrobnosti o svém nálezu. Kde a kdy mrtvolu našel, za jakých okolností, zda má s obětí nějaký vztah (jestli ji zná), zda si v okolí nevšiml něčeho podezřelého (nápadnou osobu odcházející z místa, kde byla mrtvola nalezena) nebo nenašel něco podezřelého (například zbraň, kus oblečení, telefon a další). Pokud oznamovatel přistihl pachatele, tak aby podal co nejvíce informací o pachateli (popis, jak místo opustil, jakým směrem).

8.2.2. Pronásledování pachatele

Pronásledování pachatele je vhodné v situaci, pokud je tzv. horká stopa. Je zde vysoká pravděpodobnost, že pachatel je v blízkém okolí. Je to okamžik krátce po činu. Policisté mohou zastavovat vozidla a prohlédnout je, zda se tam nenachází podezřelý pachatel. Dokonce zahraniční příslušník bezpečnostního sboru je oprávněn, pokud mezinárodní smlouva neurčí něco jiného, pokračovat v pronásledování podezřelého i na našem území. To platí i v opačné situaci, pokud by čeští policisté museli pronásledovat podezřelého mimo území České republiky (pokud existuje mezinárodní smlouva).

8.2.3. Rekognice mrtvoly

Rozpoznání mrtvoly probíhá nejčastěji příbuznými nebo blízkými osobami. Rekognice může probíhat na pitevně, v márnici nebo i na místě činu. Mrtvola bývá někdy upravena kvůli zohyždění nebo pokročilejšímu hnilobnému stadiu. Obličej může být také zrekonstruován díky počítačovému programu, který vytvoří virtuální model či portrétní fotografii.

8.2.4. Výslechy příbuzných

Nejen příbuzných, ale i přátel a partnerů. Výčet požadovaných informací se týká oběti. Informace o způsobu života, rodinných poměrech, obchodních či pracovních kontaktech a jeho podnikatelských aktivitách, plánovaných událostech

a další detaily ze života oběti, které by mohly napomoci vyšetřování.

8.2.5. Ohledání místa

Ohledání místa činu je neodkladný úkon a je to velmi důležité vodítko plné stop pro dopadení pachatele. Místo činu je nejen důležitým nositelem mnoha relevantních důkazů, ale také je určujícím faktorem pro určení místní příslušnosti v trestním řízení. Jedná se o metodu, při které se policisté bezprostředně seznamují s trestně relevantními informacemi. Tyto informace jsou dvojího druhu. Prvotní informace, které jsou získávány bezprostředně na místě činu a mají materiální charakter. Následně získáváme odvozené informace, které logicky dovodíme z těch prvotních (z otisku bot zjistíme velikost, z náboje zjistíme zbraň, která byla použita). Jejich zjištění také závisí na zkušenostech a znalostech policistů. Z důvodu co největšího zachování stop je třeba místo činu řádně zabezpečit. Také je proto určen jediný vchod, kterými procházejí všichni zúčastnění na vyšetřování a jsou také zaznamenáni.

Pro výjezd na místo činu jsou zřizovány výjezdové skupiny. Této skupiny je účasten vyšetřovatel nebo skupina vyšetřovatelů, kriminalistů, psovod, kriminalistický technik, lékař a další osoby podle povahy trestného činu. Přítomen na místě činu může být také státní zástupce a za určitých okolností i soudce. Z určitých důvodů může být přítomen i svědek, poškozená osoba nebo podezřelý. Pro dosažení účelu ohledání slouží zásady, které je nutno dodržovat. Tyto zásady jsou: *řízení a ohledání jediným vedoucím* (určení odpovědnosti konkrétní osoby za průběh a výsledek ohledání, z důvodu organizování týmu na místě), *neodkladnost* (stopy mohou rychle podléhat změnám), *neopakovatelnost* (nutnost opakování svědčí o nedůslednosti a snižuje informační a důkazní hodnotu, nevztahuje se to na situace, kdy ohledání muselo být přerušeno z důvodu nepříznivého počasí), *nezastupitelnost* (nelze ohledání nahradit následnými výslechy nebo rekonstrukcemi).

Zvláštností u vyšetřování vražd je nález mrtvol, u které ohledávání začíná. Místo, kde se mrtvola nachází, obsahuje příchod a odchod pachatele. Způsob ohledání se liší podle toho, jestli je místo činu uvnitř nebo v terénu. Ve vnitřních prostorech se začíná od vchodu, pokračuje podél stěn směrem do středu místnosti (koncentrický způsob). V terénu se postupuje od středu (excentrický způsob).

Ohledají se i místa nálezu části mrtvoly a předměty, ve kterých byly zabaleny. Hledají se i ostatní chybějící části těla (nejen v nejbližším okolí, ale i v odpadkovém koši, v řekách, studnách, v budově). V případě nutnosti prohledání většího prostoru jsou zřizovány skupiny, které prohledávají místo a jsou seřazeni v linii, která postupuje vpřed (frontální způsob). Metody ohledání jsou různé: pozorování, měření, vypočítávání, popisování, srovnávání, experimentování, modelování, logické myšlení. Ohledání místa má i svou taktiku, která se skládá ze tří fází. První fáze je *celkové ohledání*, které začíná obhlídkou místa. Účelem celkového ohledání je se na místě orientovat, určit hranice ohledávaného prostoru, vybrat nejlepší způsob ohledání, jaké objekty se na místě činu nacházejí, vše se fotografuje. Druhá fáze je *detailní ohledání*, při kterém policista přijímá opatření pro zjištění stop, objekty pečlivě ohledává, zajišťují se objekty, které obsahují stopy anebo se stopy z nich sejmou, zjišťují se negativní znaky, detailní fotografování. Třetí fáze je *závěrečné ohledání*. V této fázi se vyhotovuje protokol, plány, schémata, zajišťuje se převezení mrtvoly, probíhá balení důkazů a zajištění těch, kteří se nemohou odebrat z místa činu.

Časté jsou také situace, kdy místo činu neodpovídá místě nálezu mrtvoly. Poznatky z místa činu, které napoví, že k vraždě došlo na jiném místě, mohou být různé. Mezi nejdůležitější patří tzv. negativní okolnosti (skutečnosti, které jsou v rozporu se zjištěným stavem. Jsou to změny, které by se na základě ohledání měly na místě vyskytovat, ale nevyskytují, anebo naopak určité skutečnosti na místě jsou, ale jsou to prvky nelogické, neměly by na místě být. Například stopy a známky zápasu na těle mrtvoly. Mrtvola má potrhané oblečení, odřené a špinavé ruce, ale okolí mrtvoly nemá žádné známky narušení povrchu zápasem. Je dobré po přenesení mrtvoly ohledat i místo pod ní. Dalším znakem mohu být stopy vlečení, bot, dopravního prostředku. Nález stop vlečení může naznačit, že pachatel vlekl svou oběť na jiné místo a že byl pravděpodobně sám, protože ve dvou by ji nejspíše nesli. Nebo to může znamenat, že oběť na místě vraždy ještě nepodlehla zraněním a snažila se najít pomoc, a tak stopy vlečení zanechala sama oběť. Dalším znakem mohou být stopy krve. Pokud se zjistí rozsáhlé zranění, které nepochybně způsobilo velké krvácení, ale krev není na místě, je to známka toho, že se o místo činu nejedná. Samotný tvar stopy krve napoví, jakým směrem krev dopadala. Různé šmouhy krve, které jsou nalezeny, mohl zanechat sám pachatel a otisknout v nich další stopu v podobě daktyloskopického otisku nebo otisku bot či bosých nohou. I

samotné místo nálezu mrtvoly naznačí, že se o místo činu nejedná. Utopená oběť leží na břehu vody (tělo bylo připlaveno z jiného místa), oběť je zakopaná nebo oběť, která byla zardoušena na zemi, leží ve vodě. Jsou nalezeny objekty, které se smrtí nesouvisejí, nebo naopak chybí předměty, které by vysvětlovaly průběh zranění. Byla narušena mrtvolná ztuhlost, došlo k přemístění mrtvolných skvrn. Problémem může být, že se tělem manipulovalo před příjezdem vyšetřovatelů. Ať již ze strany nálezců a oznamovatelů mrtvoly nebo ze strany zvěře, pokud je mrtvola nalezena venku v přírodě. Negativní okolnosti jsou také důležité pro posouzení, zda nedošlo k zinscenování události. Významně přispívají k poznání dění na místě činu.

Určité zvláštnosti v postupu ohledání mohou vyplývat ze způsobu spáchání. V případě nálezu použití střelné zbraně se hledají nábojnice nebo zbraň samotná. Z jakého místa pachatel vystřelil. Jak již bylo zmíněno, je také časté, že pachatel se snaží zinscenovat vraždu jakou jinou událost. Je důležité to mít na paměti při příjezdu k sebevraždám či nešťastným náhodám. Proto je důležité při ohledání místa u oběšené hledat ty předměty, které tam musí být. V případě sexuálně motivované vraždy je třeba hledat skvrny spermatu nejen na těle oběti.

Při ohledání místa činu je nutné zodpovědět následující otázky. Zda byl trestný čin spáchán tam, kde byla nalezena mrtvola. Pokud místo není totožné, je třeba zjistit, jak byla přenesena a odkud. Zjistit příchod a odchod pachatele (jaké prostředky použil a vzít v úvahu možnosti pronásledování pachatele). Kolik pachatelů bylo na místě přítomno. Zda pachatel hýbal předměty na místě činu (podle stop nohou, rukou, polohy předmětů). Jak dlouho na místě činu pobýval (stop mytí rukou, jezení, znalost prostředí). Jiné jednání pachatele (jaké předměty zcizil a jaké zanechal). Jestli pachatel zanechal nějaké předměty na místě činu (cigarety, kousky oblečení). Jaké stopy se mohou nacházet na pachateli nebo na předmětech, které si odnesl. Co se na místě stalo (určit mechanismus činu). Kdo by mohl místo činu vidět a něco slyšet. Dalšími úkoly při ohledání je také odhalit pachatele a jeho motiv, zjištění příčin a podmínek, které umožnily spáchání trestného činu.

Ohledání místa činu musí být dobře zdokumentováno pro trestní řízení. Průběh a výsledek ohledání musí být řádně zapsán tak, aby si každý, kdo na místě činu nebyl, mohl udělat jeho přesný obraz. Dokumentace o místě činu může být použita

i jako podklad pro rekonstrukci činu. Dokumentace probíhá formou fotografií a videozáznamu.

8.2.6. Ohledání mrtvoly

Nejdříve se mrtvola ohledá na místě, kde byla nalezena, a stejně tak i její části. Po jejím převezení je provedena ještě soudní pitva, při které je tělo detailněji prohlédnuto. Lékař na místě činu musí být opatrný, aby nepoškodil jiné stopy na těle (daktyloskopické, vražedného nástroje). Lékař se snaží předběžně odpovědět na otázky, jak smrt nastala a kdy. Snaží se získat informace o způsobu usmrcení (zkoumá charakter zranění, stopy zápasu), možném zinscenování, pravděpodobném motivu, zda místo nálezu je místo činu, jak bylo tělo přeneseno, zda tam bylo více osob, její identifikační znaky. Dále hodnotí prostředí, kde je nalezena mrtvola, a předměty v její blízkosti. Stopy, které posuzuje lékař na místě, jsou hlavně stopy krve, semene, zvratky a stolice. Další stopy, kterých si lékař všímá, jsou možné nečistoty pod nehty oběti, které mohou obsahovat zaschlou krev, vlasy, textil a další materiál spojený s pachatelem.

8.2.7. Soudně lékařská expertíza

Zkoumání soudním lékařem probíhá v případě podezření, že smrt nastala násilným činem. Zkoumána je nalezená mrtvola a její části.

Soudně lékařská expertíza se nejčastěji soustředí na zjištění příčiny smrti, popis zranění (které byly za života a které po smrti), zjištění mechanismu usmrcení (jakým směrem, prostředkem a pokud možno určit vzájemné polohy pachatele a oběti), určení doby od smrti, jak byla oddělena část těla (jakým prostředkem a způsobem). Před expertízou je vše důkladně dokumentováno. I poloha těla, která může být důležitá pro zjišťování průběhu děje. Ze samotné polohy oběti je možné vyčíst mnoho informací (například motiv, vlečení, obrana proti pachateli). Při pitvě jsou odebrány vzorky nečistoty pod nehty, které většinou obsahují cenné stopy. Ohledává se i oblečení oběti nebo se hledají biologické stopy.

Mezi nejdůležitější expertízy patří zjištění doby smrti. Soudní lékař odvozuje dobu smrti z posmrtných skvrn, posmrtné ztuhlosti a teploty těla (podle rektální teploty). Čím delší doba uběhne do nálezu těla, tím horší je pro lékaře určit dobu smrti, a to z důvodu hnilobných procesů. Nejlépe je tyto změny zhodnotit již na

místě nálezů mrtvoly, protože po převezení mrtvoly mohou být znehodnoceny či zkrusleny tím, že mrtvola bývá uložena v chladících boxech a nemusí být ihned lékařem ohledána.

Soudní lékař důkladně prohlíží zranění a jejich způsob provedení. Z jejich polohy (na místech kam by oběť nedosáhla, střelné rány jsou z větší vzdálenosti) vychází, že si je oběť nemohla způsobit sama. Zranění kolem krku, nosu a úst působí podezření na možné násilí. Znamky zápasu naznačují podlitiny, řezné rány, odřeniny, bodné rány. Dle brutality provedeného násilí na těle oběti je možné usuzovat na určitý motiv nebo mráкотný stav pachatele.

Následná soudní pitva upřesní příčinu smrti. Nejčastější příčiny smrti jsou poranění důležitých orgánů po bodných, tupých, střelných ranách a udušení.

Soudní lékař se také snaží zjistit, jak dlouho mohl poraněný ještě jednat, zda to včasným zákrokem mohlo být odvráceno, podíl choroby na smrti, zda byla oběť pod vlivem nějakých látek.

Dále zodpovídá na otázky, zda nalezené části těla náležejí jednomu člověku, přibližný věk a pohlaví nalezené mrtvoly.

8.2.7.1. Soudní lékařství

Jak jsem již mnohokrát zmínila, soudní lékařství je nedílnou součástí při vyšetřování vražd. Odpovídá na mnoho důležitých otázek a směřuje průběh a úkony policistů. Při samotném ohledání zjišťuje základní informace o oběti a způsobu spáchání vraždy, posuzuje a vyhodnocuje zranění v případech podezřelých úmrtí nebo sebevraždách. Více podrobností zjišťuje při svých soudně-lékařských úkonech. Jako je například pitva, která odhalí mnoho detailů a stop pro dopadení pachatele. Provádí toxikologii (zda se v těle nachází nějaká jedovatá látka), forenzní antropologii (slouží k identifikaci mrtvoly), forenzní biologii (zkoumá jak lidské, tak zvířecí a rostlinné materiály), forenzní genetiku (nejdůležitější je metoda DNA, která pomohla už mnohokrát dopadnout pachatele), forenzní traumatologii (identifikaci nástrojů). Dokonce v případech, kdy je potřeba zjistit dobu smrti, ale tělo je ve vysokém stupni rozkladu, zkoumají na těle i živé organismy.

Soudní lékař může vystupovat v trestním řízení také jako svědek.

Další důležitou činností, kterou vykonávají, je vydávání odborných vyjádření nebo znaleckých posudků. Odborné vyjádření je vydáváno v méně

složitých a závažných případech. Odborné vyjádření je méně formální a je poskytováno orgánům činným v trestním řízení bez úplaty. Znalecký posudek je vydáván znalci, kteří jsou zapsáni v seznamu znalců vedeném Ministerstvem spravedlnosti a krajským soudem. I ústavy, vysoké školy, jiná pracoviště vykonávají znaleckou činnost. Znalci jsou určeni pro konkrétní obor a se svým jmenováním souhlasí. Znaleckou činnost vykonávají za úplatu. Znalec neprovádí hodnocení důkazů a nezabývá se právními otázkami ani otázkami viny obviněného. Znalec nemůže vystupovat jako svědek. Zažádat o znalecký posudek může policejní orgán, státní zástupce a v řízení před soudem předseda senátu ve zvlášť obtížném případě.

Znalecký posudek je složen z obligatorních částí, a to z nálezu (všechny poznatky, které zjistil; stručný a srozumitelný), vlastního posudku (odborný, stručný a musí být odůvodněný, potvrzuje či vyvrací to, co lze dokázat, a musí odpovídat na všechny určené otázky), znalecké pečeti a znalecké doložky. O znaleckém posudku rozhoduje soudce volně podle svého přesvědčení, ale sám soudce nesmí nahradit posudek svým laickým posouzením a pokud se od něj odchýlí, musí to řádně odůvodnit.

9. ZVLÁŠTNOSTI VYŠETŘOVACÍCH VERZÍ, PLÁNOVÁNÍ A ORGANIZACE VYŠETŘOVÁNÍ

Vyšetřovací verze je odůvodněná domněnka o pravděpodobném průběhu trestného činu vzniklá na základě shromážděných informací. Jedná se o objasnění reálně možného průběhu ze zjištěných informací. Vyšetřovací verze obsahuje závěry založené na již existujících faktech, ale také zároveň obsahuje domyšlené fakty, které by měly existovat v případě, že verze bude pravdivá. Tvorba vyšetřovací verze začíná shromážděním skutečností, které jsou důležité. Poté se roztrídí a zhodnotí všechny skutečnosti. Na základě shromáždění, zhodnocení všech skutečností a osobních zkušeností vyšetřovatele jsou vytvořeny jednotlivé verze. Všechny verze musí být odůvodněny existujícími skutečnostmi a okolnostmi. Je důležité vytyčovat veškeré verze, které jsou reálně možné, ne které jsou teoreticky možné. Po vytyčení verzí je další etapou vyvození chybějících důsledků, které musí existovat v případě pravděpodobné verze. A v dalším postupu se dokazuje jejich existence či neexistence. Také jsou určeny pravděpodobné stopy těch chybějících důsledků. Vyšetřovací verze musí být prověřeny v praxi. Vyhledávání důsledků vede k naplánování úkonů k zajištění stop, důkazů a faktů. Je potřeba prověřit každou reálně možnou vyšetřovací verzi, a to souběžně nikoliv jednu po druhé. Postupně se vyřazují až zbyde jen jedna verze.

Jsou verze, které vznikly na základě informací o místě činu, o situaci na místě činu a ze stop nalezených na místě činu. Otázky vázané na místo činu, *proč se na místě zdržovala oběť a proč si pachatel zvolil toto místo*, a následně odpověď na ně je podkladem pro následující možné verze. První možná verze je, že pachatel je osoba, kterou oběť znala a důvěřovala (na základě nalezení oběti na místě, které neznala a je tak možné, že tam byla vylákána). Druhá je, že pachatel byl viděn na místě činu (zná místní poměry a je možné, že byl někým spatřen). Třetí verze je existence blízkého vztahu mezi obětí a pachatelem (nejsou přítomny stopy násilného vniknutí do bytu). Poslední verze je verze ke zjištění totožnosti pachatele (z mnoha nalezených stop jako otisky prstů či stop je možné, že se na místě zdržoval delší dobu a vyvíjel tam nějakou činnost).

Další verze mohou být vytyčeny na základě způsobu spáchání a utajování trestného činu. Způsob spáchání zanechává určité stopy (na místě činu, na těle oběti i na těle pachatele), které mohou vést k motivu pachatele a poté k jeho osobě. Zda se jednalo o sexuální, loupežnou nebo konfliktní motivaci můžeme usuzovat z odkryté spodní části těla oběti, odcizených věcí nebo ze známosti mezi pachatelem a obětí. Předpokládaný motiv nás může nasměrovat k samotné osobnosti pachatele (sexuální porucha/deviace, blízký vztah

s obětí, finanční problémy). Ze způsobu spáchání lze vyvodit i vlastnosti pachatele (z mechanismu použití zbraně, kde je nutný určitý výcvik, použití jedu, který je těžko dostupný). Pokud byl připravený či nikoliv (dle druhu zbraně). Pokud došlo k utajení, mohl by se snažit zakrýt blízký vztah nebo měl více času a byl připravený.

Verze vytyčeny na základě informací o oběti. Tato verze je vytyčena v případech, kdy oběť je známa a je tak možné se seznámit s jejím životem. Dozvědět se vše o předchozím způsobu života, rodině, kamarádech, vztazích, problémech, zvycích, zálibách, majetkových poměrech, práci a o jiných aktivitách. Tyto verze jsou často používány v případech pohřešovaných osob.

Jedná se o závažné trestné činy, které často mohou být komplikované, a proto jsou vyšetřovány většinou týmem vyšetřovatelů a jiných osob podílejících se na vyšetřování a proto je nutné správné plánování a organizace jednotlivých úkonů. Často je vyšetřování pod tlakem jak ze strany veřejnosti, tak z hlediska času. Pro efektivnější a rychlý průběh je tedy sepsán písemný plán. Písemný plán má pomoci v rozvržení jednotlivých úkonů, lepší koordinaci týmu a co nejrychlejší dopadení pachatele. Obsahuje směr dle vyšetřovacích verzí, stanovení úkolů, úkonů a opatření, stanovení posloupnosti úkonů, jaký je cíl a taktika těchto úkonů, určení pracovníků jednotlivých úkonů. Je zde pár zásad, které je dobré dodržovat při sepisování plánu. Jedná se o individuálnost plánování (neopakovatelnost události a zvláštnosti osoby), konkrétnost plánování (obsahovat co nejvíce přesných odpovědí, jaký je cíl, lhůty úkonů a kdo je bude realizovat), dynamičnost plánování (v rámci vyšetřování mohou být zjištěny nové informace, a tudíž plán může být doplněn o nové opatření a úkony), reálnost plánování (nutné vycházet z dosavadních možností kriminalistiky), včasnost plánování (hned jak bude předvídatelný budoucí postup), aktuálnost plánování (plán musí být v souladu s aktuální vyšetřovací situací).⁴⁶

⁴⁶ VICHLENDÁ, Milan, 2011. Kriminalistika [online]. [cit. 2022-05-04]. Dostupné z: <https://www.sosoom-zlin.cz/media/skripta/kriminalistika.pdf>

10. ZVLÁŠTNOSTI NÁSLEDNÝCH ÚKONŮ

10.1. VÝSLECH OBVINĚNÉHO

Výslech je situace, kdy formou výpovědi se policie dozvídá trestně relevantní informace uložené v paměti obviněného o trestném činu. Jedná se o důležitý úkon k získání informací, zvláště v situacích, kdy se v případech neobjevují žádní svědci. Je důležitá připravenost na výslech, především v případech trestných činů proti životu, které bývají složité a náročné.

Odlišnosti ve výslechu spočívají také v tom, kdo je vyslýchán. V případě recidivisty bude zřejmé, že se bude snažit vyhnout vysokému trestu tím, že bude popírat jakoukoliv účast na vraždě. Opakem je to v případě vraždy dosud bezúhonného člověka a v případě vražd z afektu. Problematictější výslech je v případě cizinců, jelikož je vyslýchán prostřednictvím tlumočnicka a chybí osobní kontakt, je to zdlouhavější proces a jsou zde určité kulturní rozdíly. V případech předem připravovaných vražd je výpověď obviněného velice dobře připravená a nejsou v ní žádné rozpory. Ovšem v případě vraždy nepřipravené obviněný nemá ucelenou výpověď a může obsahovat mezery nebo protiklady.

Je důležité zmínit, že doznání obviněného nemění nic na situaci, že orgány činné v trestním řízení stále musí posbírat důkazy jak ve prospěch, tak neprospěch obviněného. A samozřejmě obviněný nesmí být nucen k doznání. Pokud obviněný bude namítat, že má řádné alibi, a tudíž nemohl spáchat vraždu, je nutné dané alibi řádně prověřit.

Příprava na výslech se dělí na dvě fáze: analytická a syntetická. Analytická fáze zahrnuje: rozbor znalostí, schopností a psychického stavu vyslýchajícího; rozbor shromážděných materiálů (v rámci přípravy na výslech); rozbor osobnosti vyslýchávaného. Syntetická fáze na základě informací z analytické části vytváří podmínky pro provedení výslechu a jak bude vypadat pravděpodobný průběh. Syntetická fáze se ještě dále dělí na obecnou a zvláštní část. Obecná část má za úkol organizační stránku jako: určit formu výslechu dle postavení vyslýchávané osoby, určit předmět a cíl výslechu, určit místo a čas, zajistit přítomnost vyslýchávané osoby, zvolit taktiku, určit dokumentaci. Ve zvláštní části je vypracován samotný plán výslechu. Postup výslechu musí být v souladu s trestním řádem tak, jak je tam popsán.

Před samotným výsledkem musí být splněny ještě formální záležitosti a to: zjištění totožnosti a osobních dat obviněného, objasnit mu podstatu obvinění a poučit obviněného o jeho právech (například, že není nucen vypovídat a že má právo na obhájce, který může být u jeho výslechu). Kromě toho vyšetřovatelé zjišťují jeho postoj k věci, mohou doplnit informace o vztazích k dalším osobám mající zájem na věci.

Po formálním úvodu následuje monolog obviněného. Jedná se o nepřerušenu souvislou řeč obviněného, kdy sděluje informace, které si pamatuje a které on považuje za důležité. Je možné ho přerušit z důvodu směřování a časového zasazení do děje, ale jinak je nejlepší ho nijak nepřerušovat a nechat obviněného volně vypovídat. V průběhu monologu se zjišťují informace, zda zjištěné stopy a informace sedí s jeho výpovědí, zda má v plánu spolupracovat nebo svou výpověď nejspíš upravil nebo se v jeho výpovědi nachází rozpory. Hodně nám napovídá, jak se při výslechu chová. Jeho pohyby nohou, rukou, obličejem, očima, zvýšené pocení, nepohodlnost.

Následuje dialog, který je vedený vyslychajícím. Vyslychající klade otázky k upřesnění, k doplnění informací z monologu. Otázky musí být stručné a dobře srozumitelné. Zakázané jsou otázky, které jsou kapciózní (klamavé, lstivé), sugestivní (návodné, v otázce je již určen postoj řečníka a je v ní schovaná chtěná odpověď).

A také se musí šetřit jeho osobnost. Vyslychající dále předkládá důkazy postupně podle jejich síly. Nejlépe je začínat s důkazy menší síly a poté předložit nejsilnější důkazy. Jiná strategie je v případě dopadení pachatele při činu, kde nejvýhodnější je představení důkazů najednou. V případech jasné důkazní převahy v neprospěch obviněného je třeba zdůraznit důležitost spolupráce a bezvýznamnost lhaní.

Zjištěné odpovědi je nutno získat co nejpodrobněji a poté je srovnat s dosavadními informacemi.

V určitých případech je přizván konzultant psycholog, který pomáhá s přípravou výslechu a jeho taktikou a následně je účasten i během výslechu. Nijak nezasahuje, ale pozoruje chování obviněného.

Cílem výslechu je zjistit tyto skutečnosti: všechny okolnosti přípravy (co trestnému činu předcházelo, příčina konfliktu, jak se konkrétně připravoval, jaký byl jeho vztah s obětí), důležité je zjistit co nejpřesnější popis jeho činnosti v den vraždy, aby mohl být sestaven časový plán (co dělal, v jakou dobu, na jakém místě), mechanismus spáchání (jak byl veden útok a jakými prostředky, jaká byla obrana oběti), jednání

po vraždě (postup při utajování, při přesunu mrtvoly, nakládání s vražednou zbraní nebo odcizenými předměty).

U vraždy novorozeného dítěte matkou je postup stejný, jen okruh odpovědí, který je nutný z výsledku zjistit, se liší. Těmi odpověďmi jsou: jaký život matka vedla, finanční situace, současný partner, kdy se dozvěděla o těhotenství, jaké byly příznaky těhotenství, kdo byl přítomen u porodu a kdo jí pomáhal, zda jevílo dítě známky života, kde se dítě nachází, kdy dítě usmrtila a jakým způsobem, motiv, zda ji někdo pomáhal dítě usmrtit, zda se někde nachází vražedná zbraň a další.

Veškeré výpovědi jsou zaprotokolovány.

10.2. VÝSLECH SVĚDKŮ

Řadí se mezi nejdůležitější prameny důkazů. Příprava a postup výslechu jsou stejné jako u obviněného, jen se liší následné otázky.

Svědék může podat výpověď o obviněném, o ostatních osobách, které viděl, o průběhu trestného činu, o chování oběti a pachatele a další. Vyslýchaný svědek trestný čin přímo viděl nebo slyšel oběť volat o pomoc, byl poslední osobou, se kterou se oběť potkala, našel mrtvolu, viděl pachatele vcházet na místo činu nebo z něj odcházet. Svědek také může svědčit o vztahu mezi pachatelem a obětí před trestným činem, o jejich konfliktech. Výslech svědků a jejich věrohodnost může být ovlivněna utrpenou fyzickou újmou, strachem z pachatele nebo zlobou vůči pachateli. Mezi vyslýchané osoby se řadí také příbuzní oběti, kteří podávají informace o jejím životě (vztahy, majetkové a rodinné poměry, záliby a další). Příbuzní mají navíc právo odepřít výpověď dle § 100 TŘ. Dále v § 98 TŘ jsou dány důvody, kdy je výslech zakázán. Jedná se o utajované informace chráněné zvláštním zákonem a státem uložená povinnost mlčenlivosti, u obou případů mohou být osoby tohoto zákazu zproštěny. Jinak platí obecná povinnost dostavit se a vypovídat jako svědek o tom, co je mu známo o trestném činu, o pachateli či o důležitých okolnostech dle § 97 TŘ.

Velice specifický je výslech dětí. Dlouho se považoval výslech dítěte za nevěrohodný, ale následné výzkumy a praxe prokázala, že tomu tak není. Některé výzkumy dokonce poukazují, že za určitých okolností si děti mohou pamatovat více než studenti vysokých škol. „Pamatují si prožité události spíše popisným, fotografickým způsobem, a proto mohou překvapit líčením detailů, které dospělému

pozorovateli spíše uniknou.⁴⁷ Problémem u dětí je aspekt sugesce. To znamená, že děti často přijímají automaticky cizí názory za své. Při výslechu se děti snaží odhadnout, co vyslychající očekává, a tak se jim snaží vyhovět. Proto je důležité pečlivý výběr položených otázek. Otázky, na které je odpověď *ano – ne* mohou být také zavádějící, jelikož děti budou mít tendenci odpovídat spíše ano, protože záporná odpověď se pro ně jeví jako nevhodná či neslušná. Dobré tedy je dítě upozornit na to, že pokud nebude vědět, je v pořádku říct *nevím*. Trestní řád pro případy výslechu osoby mladší osmnácti let v § 102 stanoví zvláštní podmínky: pokud by výslech mohl nepříznivě ovlivnit duševní a mravní vývoj dítěte, je třeba ho provádět zvláště šetrně a takovým způsobem, aby nemusel být opakován; přibere se orgán sociálněprávní ochrany dětí nebo jiná osoba se zkušeností s výchovou mládeže; pokud by to přispělo ke správnému průběhu, tak je možné prizvat rodiče. Před soudem může být navrženo, aby byl protokol o výslechu přečten anebo přehrán obrazový či zvukový záznam, aby dítě nemuselo být znovu vyslycháno.

Při výslechu svědka je důležité zjistit: zda událost jen pozoroval nebo se jí účastnil, viděl jenom její část, jen slyšel o události od někoho jiného; kdy a kde se událost stala; co vyslychající sám dělal na místě či v okolí, co viděl, co slyšel, zda tam byl s někým jiným nebo sám; jak vypadalo místo činu po jeho příchodu (oběť stále žila, mluvila), zda hýbal s obětí nebo s předměty na místě činu; jeho vztah k oběti, pachateli, trestnému činu.

Otázky při výslechu svědka v případě nálezů mrtvol jsou zacíleny na zjištění: v co nejpřesnější čas zjistit kdy a kdo našel mrtvolu a za jakých okolností; jaká byla poloha oběti, když ji našel; jestli byla změněna její poloha po nálezů nebo hýbal s jinými předměty v okolí; proč tyto změny učinil; jak vypadala okolní situace.

10.3. REKONSTRUKCE TRESTNÉHO ČINU

Jedná se o úkon, který spočívá v obnovení trestného činu a okolností, za kterých byl spáchán. Zpětně poznáváme to, co se stalo, a rekonstruujeme na základě důkazů, fotografií a výpovědí zúčastněných osob. Důležité je, aby byly co nejvíce stejné podmínky při rekonstrukci jako při trestném činu. K rekonstrukci dojde, pokud zjištěné důkazy nepostačují v trestním řízení k objasnění věci.

⁴⁷ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Kriminální psychologie*. Praha: Eurounion, 1998. ISBN 80-85858-70-3.

Zúčastněné osoby jsou: vyšetřovatelé, státní zástupce, svědci, obviněný (jeho účast je dobrovolná), obhájce, figuranti, dále mohou být přítomni znalci, odborníci, OSPOD, dále jsou to osoby, které nemají žádný vztah k dané rekonstrukci a vystupují jako svědci rekonstrukce.

Rekonstrukce trestného činu plní trojí funkci. První funkcí je prověrka shromážděných důkazů. Protože zjištění, že shromážděné důkazy mají podporu v objektivní realitě, má důkazní význam, jelikož odráží objektivnost a správnost vyšetření věci. Také je prověřena výpověď obviněného, poškozeného či svědka. Druhou funkcí je, že rekonstrukcí trestného činu probíhá prověrka vyšetřovacích verzí. Díky ní mohou být eliminovány nebo naopak potvrzeny určité verze. Poslední funkce spočívá v tom, že na základě rekonstrukce trestného činu mohou vznikat nové důkazní skutečnosti. Nebo může pomoci potvrdit či vyvrátit jiné skutečnosti. Důležitý je i její negativní výsledek, který nám prozradí, že takový průběh činu, jaký byl doposud předpokládán, není možný.

Správnost průběhu závisí na přípravě rekonstrukce. Příprava spočívá v důsledném seznámení se se spisem případu a vypracování plánu, jehož cíl je totožný s funkcemi rekonstrukce. Plán v etapě před výjezdem na místo činu obsahuje: *čas konání* (stejný nebo podobný čas, stejná viditelnost, podobné počasí); *místo konání* (nejlépe stejné místo s navozením co nejvíce podobných podmínek); *způsob konání rekonstrukce* (zajištění figurantů, předmětů, modely zbraní); *okruh účastníků a jejich poučení; organizační, materiální a technické zabezpečení úkonu* (uzavření cesty, sepsání protokolu, pořízení videozáznamu či fotografií).

Po příjezdu na místo konání rekonstrukce je třeba zjistit, jaké jsou podmínky na místě a, v případě nějaké změny, je nutné místo uvést do stavu, jaké bylo v době spáchání. Zároveň je nutné na místě poučit veškeré účastníky a celou situaci od začátku dokumentovat.

Samotný průběh rekonstrukce je veden tím, jehož výpověď je prověřována. Pro hladký průběh rekonstrukce je lepší, aby se rekonstrukce na základě výpovědi svědka nebo poškozeného vedla odděleně. Obviněný nebo svědek prochází místo a vysvětluje a popisuje celý děj trestného činu. Buď to názorně ukazují sami nebo pomocí figurantů. V závěru rekonstrukce je sepsán protokol, který obsahuje údaje o zúčastněných osobách, co a jak má být prověřeno, jaký je cíl, podmínky rekonstrukce (viditelnost, slyšitelnost, dohlednost), poučení, dále popis, jak rekonstrukce probíhala, a nakonec

shrnutí čeho se rekonstrukcí dosáhlo.

Vedle rekonstrukce trestného činu je využívána také rekonstrukce místa činu, objektů, vnější podoby člověka.

10.4. EXPERTÍZY

„Kriminalistickou expertízu chápeme jako metodu kriminalistické praktické činnosti, která spočívá v provedení systému úkonů a operací směřujících k odhalení, zajištění a objasnění kriminalisticky relevantních skutečností pro účely dokazování v trestním řízení, za použití vysoce odborných znalostí a specifických metod práce z různých oblastí vědy, techniky, umění a řemesel.“⁴⁸ Expertízy jsou prováděny velice často v rámci vyšetřování. Jsou jimi soudně lékařské expertízy, o kterých bylo pojednáno v kapitole 8.2.7. Jsou důležitým pramenem zisku důkazů a informací k případu. Mezi nejčastější expertízy patří například mechanoskopická, trasologická, daktyloskopická, balistická, chemická, pyrotechnická, biologická, genetická nebo také expertíza ručního písma, audioexpertíza či videoexpertíza.

Dále se sem řadí vyšetření duševního stavu pachatele. K nařízení vyšetření duševního stavu u vražd dochází poměrně často. Vyšetření provádí psychiatr. Je také možné, pokud to nejde jinak, vyšetřit duševní stav pachatele ve zdravotnickém zařízení nebo ve zvláštním oddělení věznice v případě, že je pachatel ve vazbě. Zkoumá se nejdéle dva měsíce, ovšem lhůta může být prodloužena o jeden měsíc. Cílem vyšetření je zjistit, zda pachatel byl příčetný či nikoliv nebo měl zmenšenou příčetnost. Kdy člověk, který je příčetný, je schopen rozlišit své protiprávní jednání a je schopen své jednání ovládat. V případech, kdy byla vražda spáchaná ze sexuální motivace, se přivádí znalec z oboru sexuologie. Pro shledání člověka nepřičetným či zmenšeně příčetným je nutná přítomnost duševní poruchy, jak to vyžaduje trestní zákoník v § 26a v § 27. Duševní poruchou se dle § 123 TZ rozumí duševní nemoc, hluboká porucha vědomí, mentální retardace, těžká asociální porucha osobnosti nebo jiná těžká duševní či sexuální odchylka.

Pokud je pachatelovi přiznána zmenšená příčetnost v době trestného činu vraždy nebo je shledán nepřičetným, je možné mu uložit ochranné léčení nebo zabezpečovací detenci. Rozdíl mezi nimi je v tom, že zabezpečovací detence je vůči ochrannému

⁴⁸ STACH, Jan. *Metodika vyšetřování vražd*. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2005. ISBN 80-7251-194-7.

lčeni subsidiární a jsou zřizeny pro ty pachatele vážnějších trestných činů, kteří jsou agresivnější, a proto je potřeba větší zabezpečení. Pachatelé jsou zařazeny do specializovaných zařízení se zvláštní ostrahou, kde proběhne výkon zabezpečovací detence.

10.5. DALŠÍ NÁSLEDNÉ ÚKONY

Vedle výše zmíněných existují ještě další úkony, které pomáhají objektivně zjistit, jak se trestný čin stal a kým byl spáchán. Lze sem zařadit rekognici (znovu rozpoznání osoby nebo věci). Dále je to vyšetřovací experiment neboli vyšetřovací pokus. Při vyšetřovacím experimentu jsou pozorovány skutečnosti, které je potřeba prověřit při uměle vytvořených podmínkách. Jedná se o plánovité zasahování do prostředí, ve kterém je určitá skutečnost pozorována. Výhodou experimentu je možnost opakovatelnosti úkonu do té doby, než je dosaženo nějakého cíle (co bylo stanoveno, aby se zjistilo). Jsou různé druhy experimentu: *zda bylo možné vnímat nějaký jev* (vidět, slyšet z určitého místa); *možnost provedení nějakého činu* (vniknout do bytu za určitých podmínek); *zda nějaký jev existuje* (zda mohl být řidič oslněn); *zjišťování mechanismu trestného činu* (mechanismus vzniku stop). Patří sem také prověrka výpovědi na místě, kde cílem je upřesnění či doplnění výpovědi svědka nebo pachatele, která se vztahuje k určitému místu. V případech podezření, že osoba nebo věc důležitá pro trestní řízení se nachází v bytě či v domě osoby, je zde k tomu sloužící úkon domovní prohlídky.

11. ZVLÁŠTNOSTI ZAPOJENÍ VEŘEJNOSTI A KRIMINALISTICKÉ PREVENCE

U vražd je větší kriminální citlivost občanů, a proto se setkáváme s větší ochotou spolupracovat než u jiných trestných činů. Zapojení veřejnosti nejčastěji probíhá v případě neznámého pachatele nebo pohřešované osoby. Nejčastější formou zapojení veřejnosti je skrze média a také díky internetu skrze sociální sítě. Zároveň je důležité, aby nedošlo k úniku podstatných informací. Jsou jimi důkazy a okolnosti případu, které je prozatím důležité utajit před pachatelem. Televize a internet jsou velkým pomocníkem v identifikaci nebo poskytování relevantních informací pro vyšetřování. Orgány činné v trestním řízení poskytující informace o své činnosti, musí dbát, aby neprozradili důležité informace pro objasnění trestného činu a také musí dbát zásady presumpce nevinny (dokud není obviněnému přiznána vina, nesmí se na něho takto hledět). Dále musí zvláště dbát na ochranu osobních údajů a soukromí v případě osob mladších 18 let. Jak jsou informace podávány v médiích je důležité, protože většina lidí věří, že informace, které se dozví z médií, jsou pravdivé.

Prevence u vražd je velice obtížná, a to z toho důvodu, že jsou páčány na základě nějakých mezilidských vztahů nebo subjektivních motivů, které kriminalistika může jen těžko ovlivnit. Prevence je tedy zaměřena na policejní či bezpečnostní opatření. V podobě častějších hlídek, monitorování nebezpečných míst. Je těžké chránit preventivně potenciální oběť, když nevíme, kdo jí bude, a také nejde s jistotou říci, kdo bude potenciální pachatel. Určitou prevencí může být samotné naše chování, snažit se vyhýbat nebezpečným místům nebo situacím, mít u sebe nějaký předmět pro obranu a být celkově opatrní.

12. POLICEJNÍ PRAXE

Tato kapitola je ve formě interview. Připravila jsem si pár otázek týkajících se metodiky vražd a zeptala se paní kpt. Mgr. Renaty Mikové (vrchní komisař) z oddělení obecné kriminality jihočeského krajského ředitelství, které tímto děkuji za její odpovědi.

1) *Je podle Vás metodika důležitá/prospěšná/užitečná?*

„Metodika je samozřejmě potřebná, zejména v době, kdy nový policista začíná svou praxi, která se výrazně liší od teorie.“

2) *Jak (zda) se liší teorie metodiky od praxe?*

„Liší se, neboť každý případ je jiný a nikdy nelze striktně postupovat podle toho, co by se mělo.“

3) *Výjezdová skupina (Z koho se skládá, je určitý seznam?)*

„Výjezdová skupina je vždy daná a podle toho se drží dosahy (pohotovosti). Skládá se z vedoucího výjezdu, vyšetřovatele a operativce. Dále tam patří technik, může se přizvat soudní lékař, balistik, trasolog a další. Vše záleží na dané situaci.“

4) *Ohledání místa činu – Je jen jeden vchod? Koncentrický (vnitřní prostory) /excentrický způsob (vnější prostory) ohledání (Jsou ty způsoby praktikovány?)*

„Pokud při ohledání není určen jeden vchod, tak se určí základní vstup na místo činu (třeba v lesním porostu). Ano způsoby se používají, záleží to vždy na tom, kdo ohledává. Důležité je, aby se zajistily všechny stopy.“

5) *Plánování, organizace – při ohledání místa činu*

„Vedoucí určí, co kdo bude dělat. Na místo činu vždy vstupují jen určené kolegové a nemůžou tam vstoupit najednou všichni.“

6) *Spolupráce se soudním lékařem a psychologem konzultantem*

„Spolupráce se soudním lékařem na místě činu je daná, neboť je potřeba zjistit, zda je zde zemřelý delší dobu nebo pár minut. Stejně tak je nutná naše účast na soudní pitvě.“

„Psycholog se na místo činu nebere, jen v případě, že jsou zde členové rodiny a potřebujeme je uklidnit, ale to se nejedná o práci psychologa jako takového, ale postačí

krizový intervent. Jinak psychologa a psychiatra přibíráme vždy na zkoumání duševního stavu pachatele.“

7) *Inscenace (Jak často jsou vraždy zakrývané, jaké jsou nejčastější způsoby?)*

„Je to různorodé. Někdy jsou zakrývané, ale těch je minimum, spíše se jedná o vraždy v afektu, rozrušení, z důvodu dlouhodobého nedobrého vztahu, drog apod.“

8) *Problematika výslechu (u pachatele, svědků, příbuzných – Jaký z nich je nejsložitější a nejnáročnější?)*

„Nejsložitější je vždy výslech dětí, které se staly svědky vraždy, dále pak příbuzní (pozůstalí), protože je musíme vystavit znovu tomu, co zažili.“

9) *Je většinou nějaký předchozí vztah mezi obětí a pachatelem?*

„Ve většině případů se dá říci, že ano.“

10) *§ 114 odst. 4 TŘ – k překonání odporu je nutný souhlas státního zástupce (Jak to vypadá v praxi?)*

„Ve většině případů se řídíme § 114 odst. 1-3 TŘ. Jen ve výjimečných situacích musíme požádat státního zástupce.“

11) *Je často přítomen u vyšetřování státní zástupce?*

„Není, státní zástupce se jezdí podívat na místo činu a ve výjimečných situacích chce být u výslechu (např. když je potřeba vyslechnout soudního znalce).“

12) *§ 83 domovní prohlídka – jak to vypadá v praxi (Jak dlouho trvá získat povolení?)*

„Pokud je potřeba příkaz k domovní prohlídce získat urychleně, je vše na domluvě a soudce je schopen ho napsat ještě týž den. Pokud ho nepotřebujeme urychleně, tak do dvou dnů ho vždy dostaneme.“

13) *Spolupráce se zahraničím – Jsou zde nějaké problémy?*

„Se zahraničím je výborná spolupráce ve všech směrech.“

14) Zapojení veřejnosti – Je zde velká snaha veřejnosti pomoci? Objevují se falešná oznámení?

„Veřejnost poté, co dáme nějakou výzvu, se vždy snaží pomoci. Někdy se objevují mylné informace, ale není to o tom, že by to lidé dělali schválně, ale v každém vidí toho, koho třeba hledáme.“

15) Prevence – Jak vypadá? Je možná?

„Prevence je možná u všeho možného, ale u vražd moc ne, snad jen to, že by lidé měli mezi sebou více komunikovat.“

16) Nevyřešený případ? (Jak se pracuje na něm dál? Je nějaký tým, který na tom stále pracuje?)

„Pokud je nějaký nevyřešený případ, tak se na něm průběžně pořád pracuje dále, i když se o tom na veřejnosti nemluví.“

17) Policejní postup v praxi – Je nějaký konkrétní problém při vyšetřování? Jsou nějaké nové postupy v metodice?

„V současné době je při vyšetřování všech případů největší problém se znalci. Nejsou dětští psychologové a psychiatři a ani pro dospělé. Takže je vždy na osobním kontaktu přemluvit znalce, aby případ vzal, a od toho se zase odvíjí, že znalci toho mají hodně a trvá jim delší dobu, než nám znalecký posudek zpracují.“

ZÁVĚR

Metodika vyšetřování vražd je určitý návod nebo pomůcka pro směřování postupu vyšetřovatelů, ovšem neznamená to, že v případě dodržení metodiky je jistý výsledek v podobě dopadení pachatele. Záleží na každém konkrétním úkonu, který je proveden vyšetřovatelem. Správné provedení ohledání místa činu/mrtvoly, výslechu, expertízy, prohlídek bytů, rekonstrukce, rekonstrukce a dalších jsou již závislé na lidské činnosti a od toho se odvíjí jejich kvalita. Jistá pravidla či hranice úkonu dávají také zákony, které určí veškeré formality, které musí být splněny pro potenciální uplatnění před soudem proti pachateli.

Prvním důležitým úkonem je ohledání místa činu a mrtvoly, které musí být důkladné, protože je důležité zajistit veškeré stopy, které se na místě mohou nacházet. Klíčové je správně zajistit stopy, aby nedošlo ke znehodnocení či ke zničení nalezených materiálních a hlavně biologických stop (zvláště kvůli nálezu vzorku DNA nebo jiných důležitých vláken, které mají významnou důkazní hodnotu). Výslech je úkon, kde je nejlépe vidět, že metodika je pouze návod, ale jak bude kvalitní, již závisí na daném vyšetřovateli (na jeho připravenosti a zkušenostech), který ho provádí a také na ochotě vyslychaného spolupracovat. Dobré rozplánování a organizace jednotlivých úkonů má také velkou roli v celém vyšetřování. Rychlost reakce na jednotlivé změny, připravenost na jednotlivé úkony a jejich včasné a rychlé provedení vede k efektivnímu vyšetřování. Vše musí fungovat jako dobře namazaný stroj, aby bylo dosaženo co nejlepšího výsledku a ideálně v co nejkratším čase.

Bohužel neexistuje žádná metodika, která by nám řekla, jak s jistotou poznáme pachatele. Není žádný návod nebo studie, která by dokázala odhalit potenciální vrahy. Jsou možné ukazatele nebo domněnky či faktory, které jsou časté u jednotlivých pachatelů, ale nikdy to neznamená jistotu, že tak budou jednat všichni jedinci. Ani co se týká potenciálních obětí, neexistuje metodika, která by dokázala předpovědět, kdy a kdo se stane obětí násilného trestného činu. Nelze říci, jak bychom se měli správně chovat, abychom se nestali obětí vraždy. Samozřejmě jsou určitá doporučení vyhýbat se nebezpečným oblastem a lidem, ale chování lidí neovlivní žádná metodika. Bohužel zde není ani nějak výrazněji možná prevence, která by mohla pomoci.

Má práce se tedy hlavně věnovala učebnicové struktuře metodiky vyšetřování vražd a jejím jednotlivým částem. A jen krátce jsem se u některých kapitol zmínila o ostatních fenoménech, jako například u pachatele jsem se věnovala sériovým vrahům, kanibalům,

masovým vrahům a organizované skupině s následnými příklady pro přiblížení těchto skupin; soudnímu lékařství, které se aktivně spolupodílí na vyšetřování nebo podrobnějšímu popisu ohledání místa činu.

Má práce doufám podala obraz alespoň základů metodiky vyšetřování vražd a všeho, co to obnáší. Že se nejedná pouze o tým vyšetřovatelů, ale o širší tým, který je zapojen a že vyšetřování obsahuje spoustu úkonů, které musí či mohou být provedeny.

KLÍČOVÁ SLOVA

metodika, vražda, vyšetřování

RESUMÉ

Homicide investigation methodology is certain set of instruction or aid for guiding investigators progress, but it does not mean that if the methodology is followed, there is a sure result in capture of perpetrator. It depends on every specific act performed by the investigator. Correct way of search of crime scene/corps, interrogation, expertise, apartment inspections, recognition, reconstruction and others are already dependent on human activities and their quality depends on those activities. Certain rules or limits provides law that determine all the formalities which must be completed for potential enforcement in court against offender.

The first important task is to search the crime scene and the corpse, which must be thorough, because it is important to secure all traces that may be on the crime scene. It is decisive to properly ensure traces to prevent deterioration or destruction of found material and especially biological traces, where a DNA sample or other important fibers of significant probative value are found. Interrogation is an act where it is best to see that methodology is only a guide, but how good it will be depending on investigator (his preparedness and experiences) who performs it and also on the willingness of an interviewee to cooperate. Good planning and organization of individual actions also has a big role in the whole investigation. The speed of response on individual changes, preparedness for individuals' actions and their timely and fast performance leads to effective investigation. Everything must work like a well-oiled machine to achieve the best possible result and ideally in the shortest possible time.

Unfortunately, there is no methodology which would tell us how to recognize a perpetrator with certainty. There is no guide or study that can identify potential killers. There are possible indicators or assumptions or factors that are common to individual offenders, but it never means that all individuals will do so. Even with regard to potential victims, there is no methodology which can predict when and who will become the victim of a violent crime. It is impossible to say how we should behave properly so that we do not became a victim of murder. Of course, there are some recommendations to avoid dangerous areas and people, but people's behavior will not be affected by any methodology. Unfortunately, there is no significant prevention that could help either.

My work was mainly devoted to the textbook structure of the homicide investigation methodology and its individual parts. And I have only briefly mentioned other phenomena in some chapters, for example at the perpetrator I dealt with serial killers, cannibals, mass murders and organized group, followed by examples to illustrate these groups; forensic medicine who

are actively involved in the investigation or more detailed description of the crime scene.

My work, I hope has provide a picture of at least the basics of the homicide investigation methodology and all that it entails. That it is not just a team of investigators, but a wider team that is involved and that the investigation involves a lot of actions that must or can be done.

KEY WORDS

methodology, murder, investigation

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Literatura:

POUPĚ, Jiří. *Metodika vyšetřování vražd, sebevražd a podezřelých úmrtí: kriminalistické praktikum*. Vyd. 1. Praha: Universita Karlova, 1968. 65 s.

BOURGOIN, Stéphane. *Bestiální vrazi: autentické výpovědi o sériových vražích*. [Plzeň]: Nava, 1994. ISBN 80-85254-35-2.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Kriminální psychologie*. Praha: Eurounion, 1998. ISBN 80-85858-70-3.

HOŘÁK, Jaromír. Vražda a zabití v novém trestním zákoníku. *Bulletin advokacie*. 2009, (10), 53-66.

HOŘÁK, Jaromír. *Trestněprávní a kriminologické aspekty vražd*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2011. Prameny a nové proudy právní vědy. ISBN 978-80-87146-48-4.

MAREŠOVÁ, Alena. *Násilí uplatňované organizovanými skupinami a organizovaným zločinem: (analýza vybraných případů vražd a vydírání)*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-7338-022-6.

MUSIL, Jan. *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 1993. 1 sv. ISBN 80-7066-602-1.

STRAUS, Jiří. *Kriminalistická metodika*. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-124-3.

HOFMANOVÁ, Jiřina. *Behaviorální analýza: metoda sestavování kriminálního profilu pachatele*. Praha: Jaroslav Hofman, 2010. ISBN 978-80-904379-0-6.

RYBÁŘ, Miroslav. *Kriminalistika: metodika vyšetřování vybraných druhů trestných činů : (vybrané kapitoly pro studenty povinně volitelného předmětu právnických fakult)*. Plzeň: Nava, 2008. ISBN 978-80-7211-275-3.

STACH, Jan. *Metodika vyšetřování vražd*. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2005. ISBN 80-7251-194-7.

ZÁHORSKÁ, Jindřiška. *Psychologická intervence při vyšetřování trestných činů*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-236-2.

POLIŠENSKÁ. Profilování pachatelů trestných činů. *Kriminalistika*. 2008, (4). MITLÖHNER,

miroslav. Čas jako významná právní skutečnost: k trestnosti vraždynovorozeného dítěte matkou. *Bulletin advokacie*. 2000, 7(1), 44.

JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2017. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-236-3.

KONRÁD, Zdeněk, Viktor PORADA, Jiří STRAUS a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika: kriminalistická taktika a metodiky vyšetřování*. 2. rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2021. ISBN 978-80-7380-859-4.

VELIKOVSKÁ, Martina. *Psychologie obětí trestných činů: proces viktimizace, status oběti a jeho význam, prevence a vyrovnávání se s viktimizací, reálné případy z policejní praxe*. Praha: Grada, 2016. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4849-8.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktimologie pro forenzní praxi*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0582-1.

DRBOHLAV, Andrej. *Psychologie sériových vrahů: 200 skutečných případů brutálních činů sériových vrahů současnosti*. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4371-4.

MARTINGAL, Moira. *Kanibalové: vraždící monstra*. V Praze: XYZ, 2006. ISBN 80-87021-24-X.

DRBOHLAV, Andrej. *Psychologie masových vrahů: příběhy temné duše a nemocné společnosti*. Praha: Grada, 2015. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-5599-1.

NĚMEC, Miroslav. *Organizovaný zločin: aktuální problémy organizované kriminality a boje proti ní*. Praha: Naše vojsko, 1995. ISBN 80-206-0472-3.

PORADA, Viktor a Jiří STRAUS. *Kriminalistické stopy: teorie, metodologie, praxe*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-396-4.

PLATT, Richard. *Místo činu: základní průvodce kriminalistickými metodami*. [Praha]: Slovart, 2005. ISBN 80-7209-746-6.

PORADA, Viktor. *Kriminalistika: (teorie, metody, metodologie)*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-490-9.

ŠTEFAN, Jiří a Jiří HLADÍK. *Soudní lékařství a jeho moderní trendy*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3594-8.

SPURNÝ, Joža. *Psychologie výslechu*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-153-3.

PRERAD, Vladimír a Miroslav VYCHODIL. *Vyšetřovací experiment a rekonstrukce trestného činu*. Praha: Univerzita Karlova, 1990. Acta Universitatis Carolinae.

VESECKÁ, Renáta a Jakub CHROMÝ. *Kriminalita, veřejnost a média: problémy, o nichž se příliš (ne)mluví*. Praha: Linde, 2009. ISBN 978-80-7201-772-0.

Judikatura:

sp. zn. 15 Tdo 944/2015

č. 24/1986 Sb. rozh. tr.

sp. zn. 14 T 215/2017 Sb.

Internet:

<https://www.mapakriminality.cz/>

<https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/1380958-svycarska-klinika-smrti-namicha-pacientum-posledni-koktejl>

https://www.fulsoft.cz/33/24-1986-sb-rozh-tr-uniqueidOhwOuzC33qe_hFd_-jrpTstUNa3UH-Pz5KZrkLY_fl-VdaLTRYHmJQ/

<https://www.novinky.cz/domaci/clanek/pomohl-otci-zemrit-presto-po-nem-muze-dedit-rozhodl-nejvyssi-soud-40383109>

https://www.idnes.cz/olomouc/zpravy/vrazda-ucitelky-z-mohelnice.A130325_154326_olomouc-zpravy_stk

<https://www.blesk.cz/clanek/zpravy-udalosti/185759/zmrzlinarka-32-zastrelila-manzela-i-milence-tela-rozrezala-motorovou-pilou.html>

<https://www.ctidoma.cz/historie/nejznamejsi-nevyreseny-pripad-vrazdy-rozctvcene-telo-prostitutky-bylo-odeslano-ve-dvou>

<https://www.denik.cz/jihocesky-kraj/podomacku-vyrobena-pistole-nezabila-policisty-jen-nahodou-20131122.html>

https://www.idnes.cz/usti/zpravy/muz-si-doma-vyrabel-zbrane-a-sve-druzce-vyhrozoval-ze-ji-zastreli.A110429_130514_liberec-zpravy_oks

<https://www.wikiskripta.eu/w/Hypotermie>

<https://www.vscht.cz/popularizace/doktorandi-pisou/28513>

<https://epochaplus.cz/6-x-smrtici-jed-na-vrazdu-neni-vzdy-potreba-hruba-sila/>

<https://www.blesk.cz/clanek/zpravy-krimi/436624/krkavci-matka-spala-s-milencem-a-deti-nechala-vyhladovet-daniel-1-zemrel.html>

<https://www.fsps.muni.cz/inovace-SEBS-ASEBS/elearning/kriminologie/viktimologie>

https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/breivik-norsko-propusteni-psychiatricka_2201191409_pj

<https://www.fbi.gov/stats-services/publications/serial-murder#two>

<https://allthatsinteresting.com/lisa-mcvey>

<http://www.akjanosek.cz/2021/11/01/rozdil-mezi-organizovanou-skupinou-a-organizovanou-zlocineckou-skupinou/>

<https://www.mvcr.cz/clanek/bezpecnostni-hrozby-337414.aspx?q=Y2hudW09Mg%3D%3D>

<https://kriminalistika.eu/dna/dna.html>

<https://aplikace.policie.cz/patrani-osoby/DiteVOhrozeni.aspx>

<https://www.sosoom-zlin.cz/media/skripta/kriminalistika.pdf>

https://cs.wikipedia.org/wiki/Sugestivn%C3%AD_ot%C3%A1zka

Právní předpisy:

Trestní zákoník

Trestní řád

Zákon o specifických zdravotnických službách

Zákon o policii